

פנקס

קדושי קהלת קוסוב-פולסקי

ה'ת"ר

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

— הוצאת —

גודת עזרה לבני קוסוב-פולסקי בא"י.

כסלו תש"ו

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

דפוס "סיני", ירושלים. סלפון 2892

* * *

נסתם הגולל על קהלת קוסוב ויהודיה, אויה לנו!
ניתנת בזה מגילת היסורים של הקהלה ובניה.
הפרטים נמסרו ע"י מאיר קולישבסקי שהתענה והתמסר יחד
עם כולם עד לשחיטה הראשונה. בחלקה הסופי היא כוללת
פרטים שנמסרו לו ע"י שמואל לעזר, אתו נפגש קולישבסקי
במחנה בלוזשען.

המגילה ערוכה 3 חלקים כדלהלן :

חלק א. כולל את הפרקים.

(1) כבוש, העיר והסדר החדש".

(2) פרשת מחנות העבודה.

(3) בגיטו.

(4) השחיטה.

(5) השמדת בעלי המלאכה.

חלק ב. רשימת הקדושים שנהרגו בקוסוב.

חלק ג. רשימת העוזבים והבורחים.

בקשר לאלה שעזבו וברחו מקוסוב לעיירות

הסביבה ולפרטיונים יש לציין שאף על פי שהתקוות

שאנשים מספר נשארו עוד בחיים הן קלושות למדי, כיון
שגם בכל הסביבה ערכו הגרמנים טבח, הרי בכל זאת יש
לקוות ולצפות שאי-מי יודיע עוד על קיומו. תקוות מה
קיימת ביחס לאלה שהצטרפו לפרטיונים או שברחו והוגלו
לרוסיה.

לבסוף מצאנו לנחוץ למועיל להוסיף לפנקס זה
גם תוספת של רשימת בני קוטוב-פולסקי הנמצאים בא"י.
שילט"א.

* * *

לאחר ש-הפנקס היה כבר מסודר ומוכן לדפוס נוכחנו לרעת שנוציא מתחת ידנו דבר שאינו מתוקן אם לא נקבץ ונכנס לחוך הפנקס תמונות שביכלתן לשקף את החיים הצבוריים בקסובה. וכן עלינו לאפשר לבני עירנו להקים מצבת-זכרון לקרוביהם ידידיהם ומכיריהם ע"י הדפסת תמונותיהם ב-פנקס. יגענו ומצאנו כ-50 תמונות. מהן תמונות פרטיות מבני קסובה היקרים שהושמדו שם ה. י. ד., ושנדפסו על חשבון בעלי-התמונות. והרבה תמונות צבורית בעלות-ערך כללי המשקפות את חיי-הנוער הצבוריים בקסובה בחקופת 25 השנים האחרונות. ונדפסו ע"ה האגודה. ביניהן גם 4 תמונות של רתובות קסובה. ע"י 3 חוזרים פנינו לבני-עירנו וזרנו אותם להמציא לנו תמונות פרטיות וצבוריות. כל מה שהומצא לנו — הדפסנו, (מחוץ לאחדות שנפסלו) על אף אמצעינו המוגבלים. וחבל שלא יכלנו להשיג יותר מזה!

כשל-כך נתעכבה לחדשים הופעתו של „הפנקס“ אולם כדאי היה הדבר, מאמינים אנו, שעלה בידנו להציב, לעירנו ולבניה שהושמדו בתוכה, את המצבה הראויה, לפי מדת אפשרויותינו וקחותינו,

החותמת של קהלת קוסובה משנת 1920

הובאה בשעתו לארץ צ"ה, שמואל בן-גרשון (וונסקי)
נמסרה למוזיאון "בצל".

ראש אגודת-עזרה
לבני קוסוב-פולסקי בא"י ואשתו

ר' זאב הלל זרחי (נורותוביץ) ג"י
ואשתו חיה רחל תחי.

1. מאיר קולישבסקי, אוד מוצל יחיד, שראה
במו עיניו את שחיטת כל בני קהלתו, אשתו וילדיו.
בעל החמר ההיסטורי שבפנקס זה. היום בא"י.

2. הסרז'נט זלמן מרוצניק. הוא מצא באיטליה
את קולישבסקי, רשם במשך 4 ימים את-החמר הזה
והביא את זה אלינו.

"קבוצת-קוסובה" שהיתה בארץ **(רובם היגרו לאמריקה)**

7 דב ליצקי	1 אייזיק אפשטיין
8 חנן לפקוביץ	2 פויזנר
9 טעוויל רגוטנר	3 אברהם נוביק
10 ישראל ספווניק	4 מוטיל סלוניםסקי
11 לייבל מיליקובסקי	5 שמעיה קוסובסקי
12 אהרן מיליקובסקי (יענקל-מאנס)	6 אברהם קפלן

מתי מזדמנים יהודים יחדיו, במקרה של שמחה או במקרה של אסון חלילה, אומרת מימרא יהודית, ומימרא שניה מוסיפה, אם לא נזדמנתם יחד מתוך שמחה, סופכם שתכנסו בשעת צרה. אף אנו כך. אם לא נתכנסנו מתוך שמחה, ולא סדרנו את פנקס קהלת קוסובה, בחיי הקהלה ובניה, סופנו שאנו מסדרים היום את פנקס קדושי קהלת קוסובה על קברם התחוח של בניה ובנותיה הזקנים עם הנערים.

רבים וכן גדולים וטובים תוההים על החזיון המפליא ובלתי מובן של אדישות, הטפשת הלב, טמטום המח וקהות החושים המציינים את הישוב שלנו לגבי השמדת 6 מיליוני היהודים כאילו לא עצם מעצמותינו ובשר מבשרנו הושמדו, כאילו אין זה מדובר בהורינו, אחינו-אחותינו נשינו וילדינו ושארינו הכי קרובים! באזני שמעתי אחינו ואחותינו אומרים: אינני רוצה, כי אינני יכול לשמע על היסורים והענויים שבהם מתו הורי, אחי ואחותי שם. הם הושמדו ומתו כולם, ולא נשאר לי אף מודע ומכיר וחסד! מה יתן ומה יוסיף לי אם אחטט בפורעניות שנגרמו להם לפני מותם ואם אדע איך ובאיזה אופן הוציאו את נשמותיהם! לא לפי כחותי זה ולכן איני רוצה לשמע על זה, ואף אנו ה"אחרים", כביכול, מה אנו עושים? מקדישים שעה קלה לקריאת ספר או מאמר או שמיעת הרצאה ותאור על אופן ההשמדה, הרגישים מבינינו, אף יולדו דמעה, וכעבר רגע,

הכל תם ונשלם, שבים כל אחד לעסקה ולתענוגותיו ויש אפילו שיישירו דרכם מן ההרצאה על ההשמדה — ישר אל קולנוע ! כאילו ההרצאה היתה על השמדת כושים באפריקה או סינים בסין. וכי כך מתאבלים על אבל יחיד ? אבל אב, אם, אח ואחות, האשה והילד ! ומה גם על אבדן כל בני המשפחה בבת-אחת, האם לא ישחגע האיש ?

אבל נדמה לי שאין להאשים אותנו בקלקול המדות. הסבה לאדישותנו היא בעצמת המכה שנתכה עלינו פתאום ובבת-אחת. נסביר בקצרה. כחותיו הפסיכיים-נפשיים של האדם הם כחותיו הפיסיים-גופניים. אם מכים את האדם קמעא קמעא הרי הוא מרגיש בכל מכה ומכה, היא מכאיב. לו, צורבת בבשרו, האדם מגיב, מתכוץ ומתפתל מכאבים ויסורים וצוּעק וצווח. אבל אם יורידו על בעל-החי או האדם מכה עצומה בבת-אחת בראשו, הרי הוא נדהם תיכף, חושיו מתבלבלים עשתונותיו אובדים, הכרתו נטלת ממנו ושוב אינו מרגיש בשום דבר אף-על-פי שחי הוא עדין. ואתה יכול להצליף בו כרצונך והוא לא ירגיש ולא יגיב ! כך גם אנו. עוצם האסון ופתאומיותו הדהימנו, בלבד את חושינו והכהה את הכרתנו והרינו בבחינת החי שאינו מרגיש בדקירת המחט בבשרו !

הפנס הזה מכיל חמר עובדתי יבש, הנותן תאור קצר ופשוט, לא אמנותי כלל. אבל נאמן מרגעיהם האחרונים של בני-עירנו ואופן מיתתם. אבל יחד עם זה מחיה החמר העובדתי הזה לעיניך את כל קוסובה כמו שהיתה ! 25 שנה אני מקוסובה ביום קראי את החמר הזה. ולנגד עיני נצטירה

וקמה לתחיה עירחנו וקהלחה כביום עזבי אותה ! הנה הגם אנשיה. יהודיה ומשפחותיהם, הנה לפניך קוסובה עם רחובותיה. „די געסלאך“ „דער בערגל“ ככר השוק, בית הכנסת הישן, והחדש. ה„חייטים“ ה„סלוניםמאי“ ה„שול-הויף“ 2 הרבנים, בית הספר „תרבות“ שהספקתי רק להשתתף בהנחת יסודותיו אבל את הבנין בקוממיותו כבר לא הספקתי לראות כי עליתי ארצה, ורק שמעתי עליו, הבתים עוברים אחד אחד לנגד עיני עם בעלי הבתים, החברים והתברות, שיחד בלינו את מיטב שנות נעורינו. איפה הנכם עכשיו, ידידי, יקירי ? האם באמת מתם כולכם מתות משונות בעינויים ויסורים ? ואני חי וקיים, ולבי לא יתפלץ בקרבי ! קשה, קשה, אי-אפשר להאמין בזה, אולם החמר האלם והיבש הזה מדבר ! מדבר ומדבר ואיננו נותן מגוחה ! צובט וצובט את הלב, מציף את העינים דמעות ומחשיך אותן ! לרגע הנך מתגבר וקורא הלאה, אולם תיכף שוב הדמעות מציפות אותך וחונקות, חונקות...

אמנם לגבי הזועות של טרבלניקה, אושבינצים, מיידנק, סוביבור ועוד, מחוירות אפילו העובדות של קוסובה, אבל סוף סוף הרי זוהי קוסובה שלך ! הרי אלה הם האנשים שאתם התהלכת ובמחיצתם חיית 20 שנה !

לפני שנתים כדיוק, בחול המועד סוכות, התאספנו ויסדנו את אגודת עזרה לבני קוסוב-פולסקי, כי אמרנו, תפקידים גדולים נכוננו לנו כלפי בני-עירנו בגמר המלחמה ההולך ומתקרב, נצטרך ודאי להגיש עזרה תכופה לעניים, למרודים לרעבים וגשרפים, למחוסרי בית ומחסה, תוצאות

המלחמה האיומה, כפי שזכרנו אותם בדיוק מהמלחמה תקורמת. אמנם כבר גונב אלינו דבר ההשמדות, אבל לא עלה על דעתנו ולא יכלנו לתאר לנו השמדה טוטלית כזאת. חשבנו רק שעל תפקידנו הנ"ל יתוסף לנו עוד תפקיד חשוב חפוש קרובים, כי שמענו כבר על האנדרלמוסיה שנוצרה שם. אספנו כ-250 לא"י סכום די הגון לבני-עירנו שכמעט אין עשירים ביניהם. אבל הסכום הזה עמד להכפל ולהשלים לו רק צריך היה. והנה הכסף הזה מונח. איש לא נוקק לו. ולנו נשאר רק תפקיד אחד לסדר את פנקס הקדושים, ולומר אחריהם קדיש.

אבל גם תפקידנו זה, השגת החמר העובדתי על קוסובה, לא עלה לנו בקשיים מרובים. לא יגענו ולא עיפנו בחפוש ואוסף החמר. ועל כך ברוך יהיה בן-עירנו המצוין, הסרונט ולמן מרוצניק, שבהזמנות היותו באיטליה, תפש ומצא שם את הפליטים שלנו, וביניהם את מאיר קולישבסקי, היחיד כנראה מקוסובה שהיה נוכח וראה במו-עיניו את כל השחיטות וההשמדות ונשאר בחיים. ומרוצניק ישב אתו 4 ימים רצופים ורשם מפיו את כל החמר היקר הזה, והביא לנו.

ישר כחך, הסרונט ולמן מרוצניק, ברוך תהיה בפני כל בני עירך.

מהחמר הזה מתברר שהרבה הרבה מבני עירנו, וביחוד מבני הנער לא הושמדו בקוסובה, כי ברחו. רבים לרוסיה, הרבה ליצרות ולפרטיזנים הרבה נשלחו. ע"י הרוסים מקוסובה בתור עונש, ולכן יש לנו לקוות שעוד

יִרְבִּים מִבְּנֵי עֵירָנוּ יִמְצְאוּ, בִּיחּוּד בְּרוֹסִיָּה ! לֹא יִדּוּעַ לָנוּ מֶה
הִיָּה גִדּוּלֵּ הַפֶּרְטִיזִנִּים וְהַבּוֹרְחִים לְיַעֲרוֹת. יֵשׁ לָקוֹת אִמְנֵם
שֶׁחֶלֶק גִּדּוּלֵּ מֵהֶם נִמְצָא בְּרוֹסִיָּה וּסּוּפְחוּ אוֹלֵי לְצַבָּא הָאָדוּם,
אֲבֵל יֵשׁ לְחֹשֶׁב גַּם חֶלֶק גִּדּוּלֵּ מֵהֶם כְּאֲבוּדִים, וְאוֹלֵי אֶת
הַחֶלֶק הַכִּי גִדּוּלֵּ, כִּי בּוֹדָאֵי הוֹשְׁמָרוּ גַּם הֵם בְּמִשְׁךְ 2 שָׁנוֹת
גִּדּוּדֵיהֶם בִּיעֲרוֹת.

יִדּוּעַ רַק שֶׁהַפֶּרְטִיזִנִּים שָׁלָנוּ וּבְרָאשֵׁם יוֹסֵף בְּרוֹן, בְּנוֹ
שֶׁל מֵיִירִים בְּרוֹן, הִפִּילּוּ הָרַבָּה חֲלָלִים בֵּין הַגֶּרְמָנִים וְהָאֲכָרִים
מֵהַסְבִּיבָה שֶׁעָזְרוּ בַּהֲשַׁמְדַּת הַיְּהוּדִים, יוֹסֵף בְּרוֹן הִפִּילֵּ אֶת
חֵיתָתוֹ עַל כָּל הַסְבִּיבָה, הוּא הִיָּה לָהֶם, לַחַיּוֹת הָרַעוֹת, לְשֹׁטֵן
לְמַגּוֹר וּפָחַד, הֵם פָּחַדוּ מִמֶּנּוּ וּשְׁמוֹ הִיָּה נִשָּׂא בְּפָחַד וּמוֹרָא
כְּשֶׁמּוֹ שֶׁל שַׂד מִשְׁחַת, לְפִי סְפוּרִים שֶׁל פְּלִיטִים-שְׁכָנִים
מְרִיזֻנוֹי וְלִיִּסקָאוּוּא, הוּא הִתְנַפֵּל עַל קוֹסוּבָה 3 פַּעֲמִים וְהָרַג
שֵׁם אֶת כָּל הַנָּאֲצִים וְאֶת מִשְׁמִידֵי-הַיְּהוּדִים וְהוּא נָקַם אֶת
נִקְמַתָּנוּ ! עַל הַתְּנַפְלוֹת אַחַת כּוֹז מִסְפֵּר פֶּה גַּם מֵאִיר
קוֹלִישֶׁבְּסְקִי וְשְׁתֵּי הַהֲתַנְפְּלוֹתִים הָאַחֲרוֹת, אִם לְהֵאמִין לְדַבְּרֵי
הַשְּׁכָנִים, אִירְעוּ כִּנְרָאָה אַחֲרֵי הַהֲשַׁמְדָּה, וְלִכֵּן אֵין קוֹלִישֶׁבְּסְקִי
יִדּוּעַ כֹּבֵר עֲלֵיהֶם, וְאִפְשָׁר לְהֵאמִין לְשְׁכָנִים, הִיָּת וְרִיזֻנוֹי
וְלִיִּסקָאוּוּא נִשְׁאָרוּ עוֹד הָרַבָּה זֶמֶן עַל תֵּלָם לְאַחֲרֵי שְׁבִקוּסוּבָה
לֹא הִיָּה כֹבֵר מִזֶּמֶן זָכַר לַיְּהוּדִים, וְזוֹהִי נִחְמַתָּנוּ הַיְּחִידָה !
נִחְמָה אַחֲרַת אֵין לָנוּ.

יְרוּשָׁלַיִם, חֶשׁוֹן תִּשְׁוֹ. ש. בֶּן-גֶּרְשׁוֹן (וִלְנֶסְקִי)

חלק א.

1. **כבוש העיר והסדר החדש.**

2. **פרשת מחנות העבודה.**

3. **בגיטו.**

4. **השחיטה.**

5. **השמדת בעלי-המלאכה.**

1. כבוש העיר והסדר החדש

לאחר שהגרמנים כבשו ביוני 1941 את ברנוביץ והסביבה, נשארה קוטוב וסביבתה בכעין „כיס“ שהרוסים עוד נמצאו בו. לכבוש קוטוב, התקדמו הגרמנים מצד הרכבת-מניעחאטשעווע ומאיבצביץ. לכתחילה באו מצד נייעחאטשעווע 2 רוכבי אופנוע ובדרכם ע"י הופתיה (סמאלנע) לקחו אתם את צייד הכלבים. חיילים רוסיים שכאו מכיוון סקורטי ירו עליהם, והגרמנים הסתלקו. לאחר זה באה מצד איבצביץ מכונית קטנה ובה קצינים גרמנים גבוהים. בעברם את העיר שמעו על המקרה הקודם והמשיכו לנסע לכיוון רוז'ני. בהגיעם להאלווע נפגשו בחיילים רוסיים שהשמידו את המכונית על כל נוסעיה. אחר-כך באו עוד 2 רוכבי אופנוע ושאלו למכונית שקדמה להם. 2 קצינים רוסיים שעמדו על המרפסת של מרדכי יבלונסקי (דער זאפאלער) רצו להתחיל בפעולה, אך הגרמנים הקדימו והרגו את הרוסים. בעיר קמה בהלה ובאיוו דרך הודיעו על כך לרוסים שנמצאו ע"י ביעלאוויץ. הגיעה תגברת רוסית. רוכבי האופנוע הצליחו בינתיים להסתלק וכנראה שהודיעו למטה שלהם. בדרך לביעלאוויץ פרץ כנראה קרב בין הרוסים והגרמנים. הקרב נמשך זמן רב עד שהרוסים, שהיו בין כך ב„כיס“, נסוגו.

בבוקר שלמחרתו התחילו הגרמנים להרעיש את העיר, שכתוצאה מכך התחילה לבעור. התושבים נשארו

מתוך פחד בבתיים, אך לאחר שהעיר התחילה לבקור, עזבו את הבתים וברחו מי ל־חצר (הויף). מי לבית הקברות ומי לאחו. הבתים שנשארו לאחר השריפה היו כדלקמן: ברחוב קוסצ'ילנה (די לאנגע גאס): החל מבית בורובסקי ובית לפני מיירים בראן עד סוף הרחוב (הנהר) מצד אחד: בצד השני לא נשאר אף בית. ברחוב קוסצ'יושקו (פאבריצנע): החל מביתו של שלמה קוניצע מצד אחד ומביתו של שלמה-נטע הופמן מצד שני עד סוף הרחוב. ברחוב הסלוניםמאי: מבית דילקו (Dylko) שממול קארניבסקי מצד אחד והחל מבית הספר „תרבות“ מצד שני עד סוף הרחוב. חוץ מהנ"ל לא נשאר כמעט אף בית אחד.

אחר-כך נכנסו הגרמנים העירה. במשך שבוע היה שקט בעיר. הגרמנים מנו את ליזער לפקוביץ כאחראי על היהודים. לאחר שבוע, ביום ג', נתנה לו סקודה מטעם המפקד הגרמני. שעל כל היהודים מגיל 5 ומעלה לענוד טלאי צהוב. תוך איום בעונש מות על הפרת הפקודה. היהודים לא מהרו לשים את הטלאי וכשנשאלו ע"י הגרמנים על כך, ענו שאין להם בד צהוב. ביום ראשון הגיעו מצד איבצביץ הרבה גרמנים שהוציאו את היהודים מבתיהם ואספום על האחו שממול העיריה. מבנין העיריה הוצא אליעזר לפקוביץ כשעיניו מכוסות. הנאספים נשאלו אם לפקוביץ הוא הממונה עליהם וכולם ענו בחיוב. תיכף לאחר זה ירו 3 חיילים בלפקוביץ שנפל חלל. המפקד פנה לנאספים ואמר שהודיע ללפקוביץ 3 פעמים על הטלאי והלה הבטיח שזה בסדר. מעתה כל יהודי שיתפס בלי טלאי יהרג

ובתור התראה נהרג לפקוביץ ונקבר בו במקום. כמו כן דרש המפקד שעד שעה 9 למחרתו יש להקים את מועצת היהודים שאליה יוכל לפנות בתביעותיו למוון ופועלים ועל בא כח הקהלה להודיעו על כך. תוך איומים שהוא ידע מה לעשות ביהודים באם לא יצייתו לו, פקד להתפזר בריצה. אחרת הוא יירה בנחשלים. בן רגע נתפזר הקהל, שמאחוריו צמדו חיילים גרמנים כשרוביהם מכוונים.

עוד באותו יום נבחרה מועצת היהודים בהרכב הבא: פסמניק, וולקומירסקי, פרופ. דיקר, וורדומיצקי, יצחק יוסף רוטפורט, משה גורשטל (הנסח), יצחק קוזק. מרדכי חייקין והאניע חייקין. למחרתו התיצב מרדכי חייקין שנבחר לזקן היהודים בפני המפקד ותיכף קבל דרישה למזונות, משקאות, מגפים ועוד. דרישות כאלו חזרו ונשנו לעתים קרובות מאד, וכמובן שהיהודים ספקו את כל הצרכים. דבר זה נעשה ע"י כך שמועצת היהודים היתה מבקרת אצל החושבים ומטילה על כל אחד קונטריבוציה בכסף ובצרכים לפי אפשרויותיו ולמעלה מזה.

הגרמנים הנזכרים לעיל היו אנשי צבא. לאחר זמן מה עזבו את קיסוב ובמקומם באו 10 אנשי ס. ס. ובראשם קומיסר. אלה ציוו לתקן את ביתו של יצחק מודריק (במקום שהיה משרד המסים) ושם נקבע מקום מפקדתם. הם ציוו להביא להם מטות, כרים, שמיכות וכו', באימם שיוציאו להורג את אנשי מועצת היהודים אם לא ימלאו אחרי פקודותיהם תוך 24 שעות. דרישות הגרמנים הלכו וגברו. הם גזרו להביא את כל החמאה, ביצים, תבואה, קמח.

פרוות, מעילים ושאר מלבושים ונעלים חמים, עגלות, אופניים וכו', קרה ופעם „לא מצאה חן בעניהם" החמאה שהביאו היהודים ואז גזרו להביא את כל הסוסים, הפרות, העופות וכל האינזטר החי. בהגיע עונת אוסף תפוחי-אדמה מוכרחים היו היהודים להביא חלק ניכר מיבולם למרטשבשציונה (Mereczowszczyzna). כל הדרישות והתביעות דלעיל היו מלוות איומים להטלת עונש מות על „העבריינים".

2. פרשת מחנות העבודה.

בזמן החורף (לשנת 42-1941) עמדו הגרמנים לסלף כביש בסביבת סלונים, הגרמנים דרשו מקהלת סלונים את העובדים הנחוצים, אך הודות להשתדלותו של ראש קהלת סלונים וע"י שותד רב התחילו לקחת לעבודה זו את היהודים מהעיירות הסמוכות. כגון: קוסוב, ביטן, דרצ'ין וכו' ואת אנשי סלונים עזבו בינתיים. מקוסוב לקחו, לפי חלוקת מועצת היהודים, את הצעירים והחזקים ושלחו לסלונים. מועצת היהודים נתנה לכל אחד מהנשלחים 2 ק"ג לחם כצידה לדרך. בהגיעם לסלונים, הם פנו למהנדס היהודי של מועצת היהודים שם, הם נרשמו ונשלחו למחנה העבודה. הקהלה הסלונימאית היתה מספקת לכל אחד מהעובדים 200 גרם לחם ליום, עבור המרק (למעשה מים חמים) לארוחת צהרים צריך היה כל אחד לשלם מכיסו,

עבור העבודה לא קבלו כל תשלום. עובדים אלה היו במחנה עד לפני חג הפסח תש"ב (1942). הודיעו להם שאם אחד מהם יברח מהמחנה, אזי יוציאו להורג את מועצת היהודים שבקוסוב. לפני חג הפסח שלחו העובדים 4 אנשים לקוסוב בסודיות רבה, כדי לדרוש את החלפתם באחרים, כיון שאין ביכולתם לסבל יותר. לדעתם היו עוד אנשים בקוסוב שהשתחררו ע"י תשלומים. הם איימו שיברחו ממחנה העבודה ואז ממילא תפול האחריות על מועצת היהודים. לאחר חג הפסח חזרו השליחים למחנה העבודה והודיעו לחבריהם שאין להם לחכות שיחליפום באחרים, כיון שהגרמנים לוקחים את כל אנשי העיר (קוסוב) לעבודה. בשליתותם הם הצליחו לסדר שמקוסוב תשלחנה להם חבילות, אחת לשבוע. חבילות אלו תשלחנה ע"י המשפחות המעונינות והקהלה תסדר את המשלוח למחנה, נוסף לכך קבל כל קוסובאי שבמחנה ככר לחם. אבל גם את הלחם הזה לא קבלו כולם. כי דוד ורדומיזקי טען שבעלי היכולת צריכים לקנות את הלחם בכסף. אנשים מספר התרגזו והרביצו מכות לורדומיזקי. יחד עם השליחים באו למחנה, מרדכי תייקין ודוד ורדומיזקי בכדי להרגיע את הרוחות. כיון ששמעו שבסלונים הוצאו כבר להורג 3 ועדי הקהלה (קווינט היה אז המנהל היהודי, הרביעי במספר, של הגיטו בסלונים והוא גם ספל באנשי קוסוב שעבדו במחנה).

לאחר זה קבל מאיר קולישבסקי מכתב מאשתו, בו היא מבקשת ממנו לחזור לקוסוב, כיון שעומדים לסדר גיטאות בעיר וכי הרבה יהודים בורחים לרוז'ני ולסביבתה

שהשתייכו לרייך השלישי. הוא, מאיר, עם עוד מספר אנשים (ובניהם: פרץ מרוצניק, ישראל פקטר, אליהו הופמן, וולף בורודובסקי, איצל דבידוביץ, ישראל איסר מיליקובסקי) חזרו רגלי לקוסוב. דבר חזרתם לעיר נודע תיכף למועצת היהודים. וזו שלחה אליהם את המשטרה היהודית להביאם לקהלה (הקהלה והמשטרה היהודית נמצאו בבית הספר „תרבות“). בקהלה הודיעו להם שעליהם לחזור בבקר למחרתו לסלונים. אחרת יהיו נאלצים למסרם לשלטונות. למחרתו נתנה להם הקהלה עגלות ולחם והם חזרו למחנה.

סמוך לאחר שחזרו למחנה הקהילו מהנדסי המחנה (גרמני ויהודי) את הפועלים והמהנדס הגרמני הודיע להם שעומדים להרג את כל יהודי סלונים היות והם לא מספקים פועלים לעבודה. אם פועלי המחנה רוצים להמשיך לחיות, עליהם לעבר לקוזלובשציונה (Kozłowszczyzna) והבטיח שכל המתנדב לשם יקבל אוכל טוב יותר. הגרמני עשה זאת משום שלא רצה ללכת לחזית והיהודי משום שידע שבאין פועלים ועבודתו לא תהיה נחוצה. יורגוהו הגרמנים. למחרת, השכם בבקר, העירו את כולם וצוו עליהם להתאסף ברחבה שלפני הצריפים בלי חפציהם. כשנתאספו, פקדו עליהם לעלות על המכוניות. היהודים נבהלו היות והתהלכו כבר שמועות על שחיטה בין יהודי סלונים, אבל התברר שהובילו את כולם לקוזלובשציונה.

מ. קולישבסקי ועוד 3 אנשים נשארו במקום והסתתרו מתחת למטות (כמוהם עשו עוד מספר אנשים). הם מצאו להם מקום מחבוא וחכו לעתידם. באותו זמן סובבו הגרמנים

את כל העיר (סלונים). תפסו את הגברים ושלחום לתחנת הרכבת. חטיפה זו נמשכה במשך כל היום. בלילה היו כל הקרונות מלאים וסגורים. הובילו אותם למוגילב. על אלה שמעו אחר-כך שרובם מתו או נהרגו ורק מעטים נשארו בחיים. עם שניים מהם — לייזרוביץ ובושעל (חייט) — נפגש מאיר קולישבסקי במחנה מודנה (Modena), באותו זמן בערך הגיעה דרישה לקסוב לשלח 600 עובדים למחנה של סלונים. הקהלה ענתה שאין ביכלתה לספק כל כך הרבה ושלחה כ-300 איש.

ימים מספר לאחר החטיפה הנ"ל באו למחנה (במקום שהסתתר מאיר קולישבסקי וחבריו) באי-כח הקהלה לקחת את החפצים של האנשים שהועברו לקולובשציונה. המסתתרים סדרו מספר חבילות למכירהם ואת השאר מסרו לכאי כח הקהלה. מאיר קולישבסקי ואברהם גולדין (בנו של שלמה הרצען) חזרו לקסוב.

לאחר שבועיים שמעו שהפרטיזנים הרוסיים (כ-10 רוכבים ו-4 רגלים) באו למחנה קולובשציונה. הרגו את המהנדס הגרמני ופזרו את המחנה תוך התראה שיהרגו את העובדים אם יתפסום שנית במחנה. הם לקחו מהאנשים סיגריות ושעונים. זה היה בערך בחדש סיון-תמוז תש"ב (1942). אנשי קסוב שהיו במחנה חזרו הביתה ופחדו לשוב למחנה. מרדכי חייקין (זקן היהודים) הבטיח שלא יודיע על בואם ויעשה את עצמו כלא-רואה למרות שאינו רוצה ואינו יכול לקחת על עצמו את האחריות על עזבם את המחנה. הוא מוכן לתת להם לחם ועגלות שישובו למחנה.

3. בגיטו

לפני שהעובדים הועברו ממחנה סלונים למחנה קולובשציונה קרה המקרה הבא בקוסוב: הפריץ מכפר ריידע שכעס על משה (בנו של הערשל) צ'רניכוב, הלשין לפני השלטונות שהוא, הפריץ, ראה את משה ביער יחד עם הפרטיונים. השלטונות פנו תיכף לקהלה ודרשו להוציא אליהם את כל הפרטיונים. היות וכאלה לא היו, לקחו אתם הגרמנים את הבאים: פסמינק, שלמה הופמן, וולקומירסקי, משה צ'רניכוב ואמו רבקה, יצחק קוזק, גרשון קולישבסקי, משה גורשטל, יודל יודלבסקי (משית), שמעון בילוביצקי (בנו של מטות), המורה דיקר, ויידל קרבציק ופליט אחד. אסרו את כולם והובילו לסלונים. תיכף התחילו בסלונים להשתדל לשחרורם, באו גם כמה מהמשפחות ובעזרת הרבה שוחד הצליחו לשחרר את האנשים מחוץ לבאים: משה צ'רניכוב, יצחק קוזק, גרשון קולישבסקי, משה גורשטל, יודלבסקי ויידל קרבציק. את אלה האחרונים הובילו למוגילב. בעיר דברו שהרגו אותם שם, אך באותו זמן זה לא היה נכון. לאחר זמן נודע למאיר קולישבסקי מפי אנשים שהיו במוגילב שלא הרגו אותם תיכף, אך מרוב סבל וצרות, נשתגעו כמה מהם, ואת היתר הרגו הגרמנים אחר כך.

כשבועיים בערך, לפני יסוד הגיטו בקוסוב (ראה להלן) החליטו הבאים לברח לרוזני: זלדה, פשקה, זיידל עם אשתו ובתו-ממשפחת ריויקוב, אשתו של איצע בנימינס,

הרשל קולשיצער ועוד 2 משפחות פליטים. הם שכרו עגלה ונסעו בכיוון לרוז'ני שהשתייכה ל"רייך השלישי". הגבול היה בהאלווע. צבי קולשיצער עמד לשכר עגלה, אך כיון שדרשו הרבה כסף, שכר אחרת. כשנודע הדבר לעגלון הראשון, שהיה מהאלווע, הוא הודיע למשטרת הגבול שבשעה מסוימת יעברו שם יהודים הרוצים להבריה את הגבול. שומרי הגבול ארבו להם וכשתפסום, פקדו עליהם לנסע לנייע קאלאנע שע"י רוז'ני. שם הורידו אותם, צוו עליהם לכת קבר לעצמם ולבסוף הרגום. שמו של הגוי מהאלווע היה פבלובסקי שישב מחוץ לכפר על "פוטער".

כשהיהודים חזרו ממחנה קולובשציונה היו כבר בעיר 2 גיטאות. האחד בסביבת בית הספר "תרבות" והשני במרטשאוושציונע (Mereczwssczyzne) שלהלן יקרא גיטו "הארמון". בראשון גרו נכבדי העיר ובשני נשאר עפ"י רב משפחות הפועלים. הגיטאות סודרו בסוף חודש סיון--התחלת תמוז תש"ב (1942). כפי שמאיר קולישבסקי מוטר, צריך היה להיות להפך, אלא שמרדכי חייקין סדר זאת בהשתדלות מיוחדת, החוזרים מקולובשציונה התרעמו על כך ודרשו ממרדכי חייקין להעביר את נשותיהם לגיטו העיר היות וב"ארמון" היה המצב גרוע יותר כיון שהמשטרה האוקראינית היתה עורכת לעתים תכופות חפושים. שודדת ומתעללת באנשים, מה שאין כך בגיטו העיר, פה היתה ההשתוללות במדה קטנה יותר. מרדכי חייקין השתדל בענין זה אצל השלטונות אך מה שהשיג היה, יצירת מקום חדש לגיטו עבור הנשים. גיטו נוסף זה היה בבית בערנצקי (Biernecki)

ובצריפים שמאחוריו הנמצאים ב„הויף“ שע”י הנהר. לשם העבירו חלק מיושבי גיטו „הארמון“, אולם חלק מהם הוחזרו שוב ל„ארמון“ מפני שלא השתתפו בקונטריבוציה הכספית האחרונה. בבית הספר „תרבות“ היו משרדי הקהלה, המטבח הכללי של הקהלה וכן חדרי עבודה לחייטים וסנדלרים וחדר לאריגה ותפרות. בכל גיטו היו גם שוטרים יהודים : בגיטו „הארמון“ היו השוטרים הבאים : אליהו-חיים ספיוניק, בערל דער באי ו-2 פליטים ; בגיטו העיר היו : זליג קרליץ, איסר קוסובסקי, מרדכי ווייצל ועוד 2 פליטים. הגיטו בעיר היה מוקף גדר תיל ובו רק שער אחד. סביב יתר שני הגיטאות לא היה גדר, ושם שמרו המשטרה האוקראינית ואכרי הסביבה. במטבח הכללי היתה אשתו של הרב ר' איצעלע המפקחת, ובתור טבחות היו קיילע חייקין, העניע שמשון ייעיישצ'כעס ועוד. את הכסף בעד הלחם היה מקבל ניסל דזמברובסקי והוא היה נותן פתקה לאחראי על החלוקה, קודם היה תאניע חייקין ואחר כך בנו הבכור של ציגלניק, כל יהודי היה מקבל 250 גרם לחם ליום מהקהלה ואפשר היה לקנות ליטר מרק ליום, אלה שהלכו לעבודה קבלו תוספת של חצי קילו לחם ליום. הגיטאות היו פתוחים משעה 6 בבקר עד 6 בערב, בזמן הזה אפשר היה ללכת מגיטו אחד לשני, רק בקבוצות של 20-100 איש בלוי שוטר יהודי. בזמן הראשון צריך היה כל אחד מגיטו „הארמון“ לבוא לגיטו העיר יום יום לקבל את הלחם והמרק. אחר-כך סודר שאת האוכל היה שוטר מביא בעגלה מהעיר ל„ארמון“ ומאז לא נתנו ליושבי גיטו הארמון לצאת מהגיטו.

כיון שהאוכל לא היה מספיק. היו היהודים קונים, ובעיקר מחליפים את חפציהם בלחם או קמח. חליפין אלה נעשו עם אכרים שהיו „רשאים“ להתגנב אל גדר הגיטו.

מיום 5 מנחם-אב תש"ב (1942) בערך חדלו הגרמנים לקחת יהודים לעבודה ואסור היה לעזוב את הגיטו. בכור אותו יום ניסה לייבע בורודובסקי לצאת מגיטו „הארמון“ כיון שהרעב הציק לו, הוא קפץ מחלון הארמון והתקרב בכון הדרך להאלווע. משהרגישו בו נתן לו שוטר אוקראיני מאחוריו 2 מכות בקת הרובה ובורודובסקי נפל במקום. אשתו טויבע חתה לשובו והתחילה לחרד לשלמו, לבסוף החליטה לצאת ולחפש את בעלה; היות ולא ידעה באיזו דרך הוא הלך, היא יצאה בשער הראשי. שם פגש אותה חייל אוקראיני וירה בה והרגה. על המקרה הנ"ל נודע תיכף לקהלה (ע"י שוטר יהודי) ובאו לקבור אותם. מלכתחילה לא נמצא מי שיעזו לעזר בקבורתם מפני הפחד והסכנה שבדבר. לאחר הפצרות והסברות, מצד מרדכי חייקין, נעתרו לשם כך אנשים מספר וביניהם מאיר קולישבסקי. על יד שני הרוגים אלה מצאו גם את גופתו של מאטעלע ראגאטנער (בנו של איסר) שהשתגע בינתיים. למחרת ניסה חיים ווייסמן החיט לצאת את גיטו העיר בכדי לגשת לכפר עם זוג מכנסים על מנת להחליפם בלחם. אך תפסוהו והרגוהו בו במקום. המקרים דלעיל השפיעו לירידת מצב-הרוח אצל היהודים, אם בכלל היה עוד אצלם דבר כזה. המפקד הגרמני לא הרשה יותר לקבר את המתים בבית העלמין החדש. לאחר השתדלותו האישית והתחיבותו בראשו, הצליח מרדכי

חייקין להשיג הפעם רשות יציאה ל-4 אנשים שיסעו בעגלה ואסור היה להם לרדת ממנה.

ט' באב תש"ב חל ביום החמישי לשבוע. היהודים השלו את עצמם בתקוה שאם יעברו את יום הצום אזי יסתיים הכל בטוב. ואמנם היום עבר בסדר. אלא שאחר-הצהרים ראו מחלון בית-הספר „תרבות“ שהולכים ומתקרבים אכרים מסטרושאוושצ'ינע (Staraszewszczyne). מבין אלה, נגש אכר אחד לבית-הספר וקרא החוצה את יוסף-חאניע יורג'יצי (הסנדלר) ודרש ממנו בתוקף שיגמור עבורו את המגפים שלו עוד באותו יום. או שיחזיר לו בלתי גמורים, כיון שהוא, יוסף-חאניע לא יספיק לגמורם. היות והאכרים הולכים לכרות קברים עבור היהודים. באותו זמן הודיעו השלטונות הגרמנים לזקני הכפרים (Soltyś) שעל כל אכר, שמגיע לו משהו מהיהודים בקוסוב, לפנות למשרד העבודה בקוסוב, ושם הוא יקבל אשור על כך. כתוצאה מזה התחילו לנהור לגיטו העיר, ביום חמישי בערב, אכרים מכל הסביבה כשבידיהם פתקאות ובפיהם דרישה לבגדים, מגפים, כסף ועוד דברים.

באותו זמן היה קיים בקוסוב בית-חולים יהודי בביתו של ישעיה דרצינסקי שתוקן לאחר השריפה. אחד מהפליטים שמש בו כרופא ואחיותיו מלאו את תפקיד „האחיות“. ביום ששי בבקר (י' אב תש"ב) נודע בעיר שעומדים להרג את החולים שבבית-החולים ואמנם עוד באותו יום הוצאו כל החולים להורג. ביניהם היו ישעיהו באס (חתנה של חנה-פייגל), פייבל שקולניק (הסנדלר) ועוד. באותו יום החליטו

עוד מספר אנשים לברח לרוזני, שהשתייכה באופן אדמיניסטרטיבי לרייך השלישי. הבריחה היתה כרוכה בסכנה אולם לא היה להם מה להפסיד. באותו זמן היו סבורים שבתחומי הרייך השלישי לא יהרגו את היהודים כנראה מתוך התחשבות בדעת הקהל שבעולם, מה שאין כך באיזור רוסיה הלבנה ששם יכלו הגרמנים להטיל את האשמה על האוקראינים והרוסים הלבנים, כמו כן ידעו שברוזני הקרובה היה אז שקט, לכל יהודי היו פרות משלו, אפשר היה לעסוק במסחר ובכלל היו החיים דומים במקצת לזמנים שמלפני המלחמה. פרט לעובדה שחלקו את רוזני לשני אזורי-מגורים; השמירה שם לא היתה מעולה וקפדנית. בין המנסים לברח לרוזני באותו יום היו פאלק איילביצקי, בעלה של פשקה ריזיקוב, יצחק בראן (בנה של שרה), נח ואחותו-ילדי החזן, בן ובת של יצחק קוואק ועוד. על כל אלה לא שמעו יותר ולפי השמועה הובלו אחר-כך לטרבלינקה.

באותו בקר, לאחר שהיה כבר ברור שתהיה שחיטה, התגנבה קבוצה קטנה של צעירים מגיטו ה-ארמון לגיטו העיר. הקבוצה כללה, בין השאר, את פרץ מרוצניק, נסע פולונסקי (בנו של מאיר דער פוילישער), וועלוויל בורודובסקי, ראובן מנדל גארבערס ושלמה בורטניק (בנו של אברהם-אלתר), כשהקבוצה באה ל-חרבות התחילו להתיעץ מה לעשות. שלמה רגוטנר (בנו של איסר) הציע להסתלק וכיכלתו לעזר בזה היות ויש לו מקום מחבוא אצל קולדה (מקום עבודתו) ומשם יש לברח היערה. לבסוף ראו

רק את שלמה רגוטנר ופרץ מרוצניק מסתלקים דרך הגדר מבלי שיתפסו אותם ומאו לא נודע עליהם. גרשון-ניאמע רבינוביץ מוטר שבהתחלת 1943 פגש במחנה אושבינצ'ים את שלמה רגוטנר.

מספר יהודים נמצאו מחוץ לגיטאות, בהיותם עובדים אצל הגרמנים או אחרים. אצל הקומיסר הגרמני עבדו יוסף בן מיירים בראן ויוסף בן חיים-זליג פקטר ע"י הסוטים ורב יבשיצקי ע"י העופות ובחצר. לאלה היתה רשות תנועה לכל מקום. שלמה רגוטנר עבד כמטבח של קולדה (Kolada) שבבית-העם; שם היה המטבח של האוקראינים; גם לו היתה רשות תנועה חפשית בעיר. אליהו, מיכאל וחיה מלצר (בני מרים) הסתדרו אצל הפריץ קמינסקי בתור משרתים. אצל קמינסקי השני עבד יעקב בראן (הגבן). אלה האחרונים נצטוו לפני השחיטה לחזור לגיטו אך לא נשמעו לפקודה וברחו לכוון בלתי ידוע.

לפנות ערב של אותו יום שישי נקראה רישה יבשיצקי אל הקומיסר הגרמני וחזרה לאחר רגעים מספר. בחזרה היא רמזה לאביה ותיכף לאחר זה יצאה המשפחה כשחבילותיהם בידיהם. כשאביה דוד יבשיצקי נשאל לפשר הדבר הוא ענה שאין ביכולתו להגיד אולם עליהם להבין בעצמם מה שיש לעשות. התברר אחר-כך שהקומיסר, שרצה להיטיב ליבשיצקי, הודיע לה מבעוד זמן שעליהם לברוח לרווני אבל אסור עליהם להגיד את זה למישהו. אחרת ייענשו. העוזבים היו רישה יבשיצקי, הוריה ואביה וקנה יוסף יבשיצקי.

בליל שבת. לאחר שהתחילו בתפילת השבת הופיעה קבוצת משטרה אוקראינית ובראשה ירמולובסקי (גוי מביטען). שעבד בזמנו אצל אפרים בן שמאי קרליץ ; אפרים קרליץ היה חבר מועצת היהודים בביטען והוא היה המביא אוכל לתושבי ביטען שעבדו בקולובשציונה). ירמולובסקי נכנס פנימה והודיע שאסור לאף יהודי לעזוב את מקום המצאו וכן אסור גם להסתכל דרך החלון. העובר על אסורים אלה ייהרג. גם לבית-כסא אסור לצאת כיון שבין כך יהרגו מחר את כולם. באותו לילה התעללו השוטרים האוקראינים ביהודים ודרשו מהם את כל כספם וחפציהם. בהבטיחם להרשות להם לברח דרך גדר הגיטו. כמובן שרוצחים אלה לא עמדו בדבורם. כל אותו לילה שכבו היהודים על הארץ בפחדם להרים את הראש לגובה החלון. כי ידעו שבאותו רגע יתחילו לירות בהם. הבכיה והתאניה היו לאין שיעור. באמצע הלילה שמעו בגיטו ה"הויף" יריות מכיוון גיטו העיר. באותו רגע היו עצביהם מתוחים יתר על המדה וחשבו שהנה החלה כבר "השחיטה" בגיטו העיר.

4. השחיטה

השחיטה הראשונה והעיקרית של יהודי קוסוב היתה ביום שבת י"א אב תש"ב (1942).

בבוקר של אותו יום באו לגיטו „הויף“ 2 שוטרים אוקראינים. האחד איים באקדוחו על היהודים בו בזמן שהשני עבר בחדרים ולקח מכל הבא ליד. שוטר אוקראיני שלישי נשאר לעמד על אם הדרך ע"י הפסל הנוצרי בכדי לשמר שמפקדיהם לא יפתיעום באמצע עבודתם. הגרמנים לא הרשו לאוקראינים לעשות זאת כיון שרצו את כל השלל לעצמם, אך האוקראינים והאכרים עשו זאת בכדי להשיב את רצון משפחותיהם שהיו באות יום יום ולוקחות את הבזה והשלל שאספו השוטרים. השוטרים השתוללו שם עד שעה 9 בבקר. בערך באותה שעה הודיע השוטר שעמד על אם הדרך שמתקרב גרמני רכוב על סוסו. היה זה האוברוכמייסטרי פריץ ויחד אתו הגיע גם ירמולובסקי, מפקד המשטרה ושניהם נתנו הוראות לשוטרים. כנראה בענין השחיטה.

שעה קלה אחרי זה ראו דרך החלון, שעל הכביש מניעהאטשעווע מתקרבות לעיר 3 מכוניות קטנות ו-7 מכוניות משא. כפי הנראה נסעו מכוניות אלו ישר ל„ארמון“ ורק לאחר ששחטו את כל יהודי הגיטו ב„ארמון“ (Meşeczwszesyszna) נסעו לגיטו „הויף“. בשעה 10 בבקר הגיעו לגיטו „הויף“ מכונית קטנה, שבה ישבו מפקד האזור (Gebitskomissar) של סלונים היק (הצורר הידוע בכל

פולגניה) ועוד 4 אנשים, ועוד 7 מכוניות משא. מלאות משטרה מביטען ומאיבצביץ שברובה היתה מרכבת מביעלאחאוצעס. גיטו „הויף“ היה מרכב מכמה חלקים. חלק גר בבית בירנצקי והחלק האחר בסביבה, בעיקר בצריפים שהקימו עוד הסוביטים, באותו גיטו היו אז כ-600 איש, בגיטו „הארמון“ כ-500 איש והשאר בגיטו העיר. מספרים אלה כוללים גם את הפליטים שבאו מסלונים, ורשה, לודו, בריסק ועוד.

המכונית הקטנה נגעה לבית בירנצקי ושני שוטרים נכנסו פנימה וצוו על כולם לצאת. בבכיות יצאו, כולם יצאו למגרש שלפני הבית, אזי פנה מפקד האזור ואמר שעל כל הסנדלרים והחייטים לצאת מהשורות. והיוצאים היו: מאיר קולישבסקי, שמעון בילוביצקי, אהרן צ'מלינסקי ומשה'ל בילוביצקי. המכוניות הגדולות נגשו ישר אל הצריפים וצוו על היהודים לצאת החוצה ולשכב ובינתיים התעללו בהם השוטרים והביעלאחאוצעס. אלה האחרונים התעללו בלי סוף ורמסו במגפיהם כל ראש וכל גוף. אחר כך פקדו עליהם לעלות למכונית. אלה מביניהם שהיה להם עוד קצת כוח ומתוך הפחד שקינן בלבם, קפצו מהר ושכבו במכונית כשפניהם למטה. את השאר, מהוסרי כוח או כבר מתים זרקו השוטרים אחד על השני ב-3-4 שכבות. כיון שהמכוניות היו בלי מכסאות, הם העמיסו עד גובה הקירות כ-50-60 איש בערך בכל מכונה. צורת ההריגה העיקרית התבטאה בפקודה שכל היהודים צוו לשכב על המכונית כשפניהם למטה והיו מעמיסים 3-4 שכבות, כך שההחתונים נחנקו מכובד המשא

עליהם ומחוסר אויר, נוסף לכך עלו על המכוניות הביעלאחאווצעס ודרסו במגיפהם כל ראש שנסה להתרומם. כשהגיע מפקד האזור, מבית בירנצקי אל הצריפים בכדי לשאול על בעלי מקצוע היו כבר כמעט הרוגים, ואף אחד לא נענה. רק ילדה קטנה יודעס בתו של ישראל בורטניק, יצאה ובאה אל הקבוצה של בית בירנצקי. אחרי שהעמיסו את כל 7 המכוניות נסעו למערעטשאוושצינע. ושם זרקו את כולם לתוך בורות ששמשו קודם להחסנת תפוחי-אדמה. כשחטלו את יושבי הצריפים והסביבה, נגשו לבית בירנצקי ולקחו את יושביו בשתי מכוניות. לאחר שנלקחו היהודים הוסיפו השוטרים להשתולל והרסו את הבית בחפזם אחרי ביוה. אחר-כך באה עוד מכונה עבור 5 בעלי המלאכה. השוטרים האוקראינים פקדו גם עליהם לשכוב כשפניהם למטה אך מפקד האזור פקד על השוטרים לעזוב את האנשים והרשה להם לשבת כי הם נשאים בחיים. את ה-5 הובילו אל בית-הספר „תרבות“. בדרך הם ראו מכוניות עמוסות יהודים נוסעות בכוון למערעטשאוושצינע. כשהגיעו ל„תרבות“ אמרו להם לרדת ולגשת לקבוצה בעלי המלאכה שעמדה כבר בשורות. כשנגשו ל„תרבות“ ראו שמוציאים את כל היהודים מהבתים אל הרחבה שלפני בית הספר. שם עמדו שני ארגזים גדולים שלתוכם זרקו היהודים את כל זהבם וכספם בטרם יקחו אותם למכוניות. אחרי שלקחו את כולם השתרר שקט. גם במקום זה חזרה אותה האכזריות שלוותה את הפעולות בגיטו „הויף“. השוטרים האוקראינים השתוללו וחפשו אחרי ביוה ובהפשיהם פגשו

במרתפים ובשאר מקומות מחבוא יהודים שהובאו ישר למכוניות. בין אלה שנמצאו והוצאו באופן כזה היו : הינדה קרליץ (אשתו של מאיר בן שמאי) וקיילה בת חנה-פייגל חייקין עם בנה, צו על 2 אלו ללכת למכונות. אך הן התחילו לרוץ בכוון לבית הקברות. האוקראינים יירו עליהן ופגעו בהן. פקדו עליהן לגשת לבית הספר. הינדה קרליץ הספיקה לגשת עד לבית הספר ונפלה שם, כי הכדור פגע בצווארה. אצל קיילה חייקין פגע הכדור בפה וכל הדם נזל על בנה שהחזיקה בזרעותיה. הוציאו גם את משה טופל, הוא פנה למפקד האיוור ואמר לו שהוא עבד בטחנת קמח וכי הוא מומחה בעבודה זו. המפקד נענה ואמר „טוב“ ובעצמו הוביל את טופל עד לגל אשפה שע"י בית כורך-הספרים, פקד עליו לפנות לאחוריו וירה בו שני כדורים שפגעו בראשו וכדור שלישי בבנו שהחזיק. יצאו עוד מיילאך (חתנה של שרה די קצב'טע). באבל גארברסקי התופרת (עם בתה). וולקומירסקי, (אשתו היתה מונחת הרוגה ברחוב עוד מלפני כמה שעות). יאסיל בן שלום פקטער, משה גרשקוביץ, יוסף בן שלמה-נטע הופמן, בת של אייויק טלכנסקי ועוד, את כולם לקחו אל המכוניות או זרקו אותם כשהיו ביניהם הרוגים.

לאחר שעה קלה בא מפקד המשטרה ירמולובסקי בכדי להחליף את משמרת השוטרים, שוטר אחד נגש אליו והודיע לו שבבית הספר „תרבות“ בעליית הגג מתחבאים עוד הרבה יהודים. ירמולובסקי חייך בהנאה וענה שהוא יודע על כך וכי אלה ישארו ל„קנוח סעודה“.

קבוצת בעלי-המלאכה החייטים והסנדלרים
 נשארו עומדים בשורות ומחכים, אז הובאו 5 בחורות
 יהודיות (בלומה, בתו של שמעיה קווינטמאן העגלון, ו-4
 פליטות) לפני הבית של פינסקי (דער דוביטעווער). מפקד
 האזור התישב עם עוזריו הגרמנים ע"י שולחן שסודר שם
 במיוחד ושתו לשכרה, הוא פקד על הבחורות לזרוק מעליהן
 את המעילים ואחר-כך, את הגרבים, השמלות וכל אשר
 עליהן והשאיירן עומדות ערומות. הוא פנה לקבוצת בעלי-
 המלאכה ואמר: הנה הסתכלו על הבחורות שלכם, בזמן כה
 טרגי הן עוד מתפשטות ערומות לתענוגיהן. הוא שתה כוס
 נוספת, הוציא את אקדוחו וירה בעצמו בכולן. מאיר
 קולישבסקי מוסר שאם כי לבבות הסנדלרים והחייטים שעמדו
 שם היה קר ואדיש מרוב המראות הנוראים והענויים בהם
 התיסרו וראו, הרי לא יכלו להתאפק למראה התעללות זו
 בראותן שגופותיהן של הבחורות עודן רותתות מדמן הצעיר.
 בעלי המלאכה פרצו בבכי, אף כי ידעו שגם עבור בכי
 עלולים הגרמנים להרגם.

על סמך הלשנה מצד אכרים הביאו עוד את העניע
 שמעון-ייעישצ'כעס, את פריידל פקטר (אשתו של חיים
 בוסל) ואת דבורה, אשתו של פסח רבינוביץ (הסנדלר).
 כשהוציאו את פריידל פקטר היא צעקה אל בעלה שעמד
 בשורת בעלי המלאכה: חיים, אתה כבר לא צריך אותי;
 שבעת אותי דיך, אינני אשתך יותר? והסתכלה בו בעינים
 המביעות טענה על שהוא עצמו נשאר עודנו חי. אחרת היה
 עם דבורה אשתו של פסח רבינוביץ. זו פשטה מעליה את

בגדיה העליונים אחד אחד וורקה אותם על בעלה בצעקה :
 קח פסח. יהיה לך קר ; תלבש את זה ותשמר על עצמך
 (והתברר אחר-כך שבבגדים אלה היא החביאה כסף). לבסוף
 היא פרצה בצעקות היסטריות והתחילה לללוש שערותיה
 עד שאפילו האוקראינים נדהמו. אחד מהם נגש אליה מאחור
 הכה בראשה בקת רובהו והיא נפלה במקום. את כולן ורקו
 למכוניות והובילו למערעטשאוושצינע.

אחר-כך באה מכונית משא ולקחה את קבוצת
 הסנדלרים והחייטים (עליהם ראה להלן).

במחנה בליזשען (Blizen) נפגש מאיר קולישבסקי עם
 שמואל לעוו הכובען (מוליע בויקס). לעוו ספר לו שבזמן
 השחיטה התחבאו כ-200 איש בעליית הגג של „תרבות”
 ובמקומות אחרים. בין אלה היו : הרב מאיר לייקין, יוסף
 קוניק, משפחות קרליץ, ורדומיצקי, הוא עצמו ואחרים. הם
 נשארו במקומותיהם בליץ השחיטה. למחרת נכנס אליהם
 מפקד המשטרה ואמר לכולם שהם יכולים לרדת וכל רע
 לא יאונה להם, ואמנם נתנו להם לצאת, יצרו גיטו חדש
 שהיה „חפשי”. היינו ללא שמירה, וכך הם היו במשך
 שבועיים. ביום בהיר אחד באו הפרטיזנים לעיר ולקחו אתם
 את כל היהודים. כשיצאו מחוץ לעיר נוכחו הפרטיזנים שיש
 להם יותר מדי אנשים. הם אמרו לזקנים לחזור העירה ורק
 את הצעירים השאירו אצלם, על אלה שחזרו העירה, פקדה
 המשטרה הגרמנית לצאת לבית הקברות החדש ולכרת קבר
 לעצמם. לאחר זה הרגו את כולם. לעוו ספר עוד שלאחר
 שהגרמנים הרגו את הזקנים שחזרו העירה, באו שוב

הפרטיונים וירו בתותחים על בית קיריק (משרד העבודה).
 בית מודריק (המפקדה) ועוד; הרגו גם את קארניבסקי
 שהתעלל במיוחד ביהודים בזמן השחיטה הראשונה, ועשו
 שמות בעיר. אחר-כך באה תגבורת גרמנית מסלונים
 שהרביצה אש במשך יומיים ביערות הסביבה. הפרטיונים
 התפזרו אז בחלקם. אצל הפרטיונים נשארו: יאסעל בן
 חיים-זליג פקטר, יאסעל בן מיירים בראן, שמואל לעוו
 ושני בניו, איצע בן געצל דבירוביק, אבראשע קאברנינסקי,
 משה פולונסקי, יצחק יוסף רוטפורט, אליעזר טעלעכאנסקי,
 אליהו-חיים ספולניק, שמעון בן משה-אבא שקולניק, נח
 ולייבע בני שמעיה קווינסמאן ומיכאל ואליהו מלצר (בני
 מירל דער שענקערקעס), שלמה סלונמסקי שמע מפי
 פרוזנאים שאיצעלע בן לייב ברודובסקי (הצעיר שבמשפחה)
 היה גם כן פרטיון ונמצא בלודז.

5. השמדת בעלי-המלאכה

קבוצת בעלי המלאכה מנתה 31 איש ביניהם: יוסף-חאניע יעוצרניצקי עם שני בניו וועלוול וואוועל, איצע-משהה וולנסקי, פסח רביגוביץ, מאיר קולישבסקי, משה'ל בילוביצקי, וועלוול בורדובסקי, ישעיהו בן מרדכי-יאסל יעוצרניצקי, יצחק בורטניק, חיים מאיר קרליץ, יאסל בליאכער עם שני בניו הרשיל ולייבל, יצחק מודריק, בעלה של העניע שמעון ייעישציכעס, אליהו ספוו'ניק (דעם מושערס) ובנו הענאך, חיים בוסל, לייבל בן פייבל שקולניק, לייבל קרבצ'יק, אהרן צ'מלינסקי, (נכד השמש), חתנה של שרה הקצבית ועוד כמה פליטים.

את הקבוצה לקחו למערעטשאושצינע לקבר ההמוני הגדול ושם העמידום, (הקבר היה בקרבת הארמון על יד הדרך המובילה מקוסוב לרוז'ני, במקום בו מסתעף שביל אל הארמון). הם ראו שם איך שהאכרים אוספים את כל בגדי ההרוגים לערימה אחת וזורקים את הגופות לקבר. מפקד האזור פנה אליהם, ואמר שאין להם מה לפחד, כי ישלחו אותם למחנה סמולנסק ושם יעבדו במקצועם. פנה אליהם עוד אחד המפקדים ושאל על יוסף קוניק, שעליו הוא שמע שהנהו החייט הכי טוב, כשענו לו שהוא איננו השיב כי הוא יודע שקוניק הסתתר, אבל הוא לא יוסיף לחיות הרבה זמן.

הובילו אותם לרוז'ני, שהשתייכה לרייך השלישי והיהודים התהלכו כמעט חפשים ברחובותיה. בעברם ברוז'ני

הספיקו בעלי המלאכה להודיע ליהודים שם שיגידו קדיש
 לזכר קדושי קוסוב והזהירום לבלי יעזבו לבא לקוסוב פן
 יהרגום. המשיכו להוביל אותם לסלונים ושם הושיבום בבית
 האסורים. למחר בבקר אמרו לכולם להתפשט. הגרמנים
 בדקו את בגדיהם ולקחו לעצמם את כל הכסף והנירות
 שהושתרו בהם. את הבגדים עצמם החזירו לבעלי המלאכה.
 בסלונים נשארו כשבוע ימים ושם קבלו חצי קילו לחם ליום
 וליטר אחד מים. בגמר השבוע באו 5 גרמנים מהס. ד.
 ולקחו את כולם ברכבת לסמולנסק.

בסמולנסק הם היו כ-9 חדשים. שם הם עבדו וקבלו
 לחם שהרכבו היה אבק קמח, לבנים, עצמות טחונות וכדומה.
 חתיכה קטנה של לחם כזה בעלת משקל של קילו אחד
 היתה מספיקה בקושי לארוחה אחת. איצעל בורטניק שהיה
 חולה עוד קודם לכן, התחיל לירוק דם וקברו אותו חי. זה
 היה בט"ו בשבט תש"ג (1943). לייבל בן פייבל שקולניק
 אכל פעם בגינה שעועית ירוקה טריה. חלה בדיונטריה ואז
 הלךוהו 25 מלקות והרגוהו. ליצחק מודריק קרה המקרה
 הבא: מפקד המחנה שאל פעם מי ביניהם הוא מומחה.
 מודריק ענה שהוא יוכל לתפר למפקד חליפה אנגלית
 משובחת. המפקד התרגז מאד וצעק עליו: אתה היהודי
 תתפר לי חליפה אנגלית? אני אראה לך עוד. לאחר זה
 לקחו אותו לעבודות שחורות וקשות שהביאו אותו לידי
 אפיסת הכחות ולבסוף ירו בו. גם את ישעיהו בן מרדכי-
 יאסל יזרניצקי, שהיה כאילו המדריך הרוחני של הקבוצה.
 הרגו בסמולנסק.

לאחר שהרוסים התחילו להתקיף בסביבת סמולנק העבירו אותם למוגילב. במוגילוב התנפח יוסף בליאכער מרעב ומת. קברו אותו בו במקום בתוך גל אשפה ועל הקיר רשמו ציון. יום אחד, הוציאו את כולם החוצה וצוו עליהם לפשט את מעיליהם ומכנסיהם. הם לבשו אז בגדים צבאיים צרפתיים עם טלאי צהוב. וענדו 3 מספרים קשורים לגופם. האחד על החזה, השני על הברך והשלישי על היד. הגרמנים בחרו לעצמם את הבגדים החדשים ואת הישנים החזירו להם. וצוו ללבשם חזרה. אחר כך העמיסו אותם על מכוניות שבהן היו כבר שוטרים אוקראינים. על סמך נסיונם המר, הם חשבו שמובילים אותם לטבח. כי עוד זכרו את האוקראינים מימי קוטוב. בדרך העלו על המכוניות יהודים נוספים. הובילו אותם לתחנת הרכבת ומשם ישר למינסק. בכל זמן נסיעתם זו שארכה 2 יממות לא קבלו כל אוכל לפיהם. במינסק נתנו להם לאכל „טוב“, הטוב התבטא בזה שנתנו להם 100 (מאה) גרם לחם בבקר 100 (מאה) גרם לחם בערב ומרק של לפת בצהרים. במינסק נשארו בשבועיים מבלי שיעברו.

אחר כך שלחו אותם ברכבת עד לובלין. גם משך נסיעה זו שארכה יומיים לא קבלו כל אוכל. הם היו זורקים את בגדיהם דרך התלונות והסדקים בחקוה שמישהו יגיש להם קצת מים. כי בעיקר סבלו מצמא ואנשים מספר התעלפו מחוסר אויר ומים ומהסרחון והזיעה שבקרון הסגור. בקרון היה רק חלון קטן ואליהם היו מוכרחים להקריב את המתעלפים מעל ראשי האנשים המצטופפים והדחוקים.

האנשים היו משתינים במטפחותיהם ומניחים איתן אחר-כך על ראשיהם. את צרכיהם עשו בכובעיהם שזרקום דרך החלון. שתי תחנות לפני לובלין לא יכלו לסבול יותר והתחילו לדפק בדלתות, אם כי ידעו שעבור כל דפיקה בולת עלולים להרג את כל אנשי הקרון. גרמני אחד פתח את דלת הקרון וכשנודעה לו הסיבה, לקח צנור מים בעל זכם חזק והתין על כולם. לכשהפסיק בפעולתו, הרגישו בשבעה ממים שהוצאו תיכף מהקרון. גם זאוועל יורניצקי ושמעון בילוביצקי התעלפו. אך חזרו לאיתנם. כשהגיעו ללובלין לא יכלו לצאת מתוך הקרון כיון שהרגלים התקשרו ונתכווצו לאחר עמידה של יומיים (הם גם ישנו בעמידה). אלא יכלו ליפול מהקרון כשראשם למטה. אף אחד לא עזר להם לקום. כשהתרוממו לבסוף בעצמם ראו ביניהם כמה הרוגים שנהרגו כנראה בזמן גפילתם מהקרון. הכניסו אותם לאיזה מחנה, שבו מיינו אותם לפי המקצועות. את הסנדלרים לקחו שוב אל הרכבת ושלחו אותם למחנה בליזשען (Blizen) שע"י סקושיסק. כ-100 ק"מ מקרקוב.

במחנה בליזשען נתנו להם בגדים של מחנה גרמני רגיל. במחנה זה השתוללה מחלת הטיפוס ומתו שם כ-50-60 איש ליום. מבין הקוסובאים מתו במהנה זה: יוסף-תאניע יורניצקי ושני בניו וועלויל וזאוועל, איצ'ע-משה וולנסקי, משה'ל בילוביצקי, שמעון בילוביצקי, פסח רבינוביץ, וועלויל בורודובסקי וחייט-מאיר קרליץ. רובם ככולם מתו מתוך רעב ובהתנפחות המעיין והקיבה. במחנה זה נשארו בערך כשנה. בסוף השנה, זה היה בערך אחר חג הפסח תש"ד (1944)

נשאר שם מהקוטובאים מאיר קולישבסקי בלבד.

את מאיר קולישבסקי שלחו אחר-כך עם כל קבוצת עובדי הלינה (400 איש בערך) לסלאשוב (Floszów) שע"י קרקוב. שם היה ממש "גן-עדן". במחנה זה היו הרבה יהודים מקרקוב ולחם עזרו בהרבה, גם בתוך המחנה אפשר היה לקנות הרבה דברים. כשהחזית התקרבה לשם. שלחו אותם למטהאוזן. במחנה זה היו התנאים איומים ועבדו שם בעבודה קשה בהסעת אבנים. לאחר 24 ימים נשלחו למיאלק (Mielk), במקום זה בנו בתי חרשת מתחת לקרקע. מספר המתים במחנה זה בכל יום הגיע 5-7-50 איש ובכל חודש היו מביאים אנשים חדשים למקום. במחנה זה הוא נשאר כמה חדשים. בהתקרב החזית גם למקום זה. שלחו אותם רגלי לאבנסי (Abensee). שם הוא הרגיש רע מאד. הוא נשאר שם כ-4 שבועות עד שבאו האמריקאים ושחררום. משם הוא הגיע לאיטליה. זה היה בערך ב-20 ליולי. 1945.

רחוב בקוסובה

התחלת רחוב סלונים

מצד שמאל שורת החנויות שנבנו לצד כפר השוק.

רחוב בקוסובה

בית ליינוגץ גאס. ההתחלה מצד השוק.

רחוב בקוסובה

התחלת רחוב סלונים מצד ה"פאבריצ'נע גאס"

לחוב בקוסובה

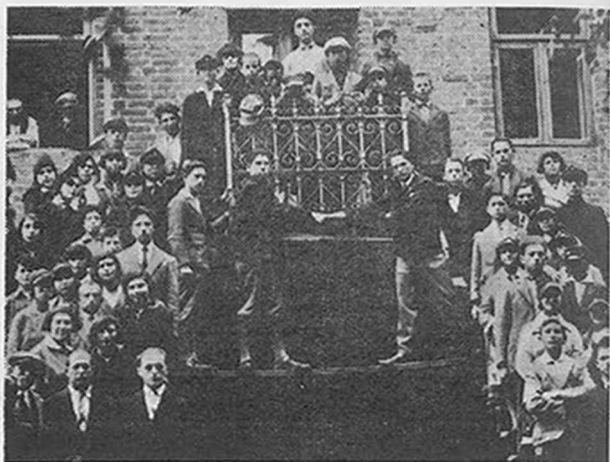

ה"חדר" של השיל פולונסקי
בשנת 1918

בשורה הראשונה בין תלמידיו יושב המורה
השיל פולונסקי ה.י.ד.
המורה הראשון המפורסם לעברית, בקוטובה, בתקופה החדשה

**פגישה בין בית"ר קוסובה
ובין „מסדה“ סלונים, ובית"ר ברנוביץ
בבית-הספר „תרבות“ בקוסובה**

**בתמונה רואים את יצחק נוביק מנכ"ל בשם בית"ר קוסובה
את ב"כ מסדה סלונים.
הבית והגזענות — בית הספר „תרבות“ בקוסוב.**

כתה מבית-הספר העממי בקוסובה בשנת 1920

1. המורה ברסלב (מחוץ לעיר).
2. המורה סוניה רבינוביץ.
3. המורה חיים-בערל.
4. המנהל יעקב קוניק.
5. המורה שמואל ולנסקי (בן-גרשון) י"ל. היום בארץ.
6. מורה לפולנית (נוצריה).
- 7.

כֹּתֵה שֶׁל בֵּיה"ס הָעֵמֶמִי בְּקוֹסוֹבָה בשנת 1920

למטה מצד שמאל :
עומד : ר' מאיר קדישביץ
(מאיר יאשקעס)
יושב : ר' שמואל שקולניץ.

למטה מצד ימין :
עומדים : המנהל יעקב קוניק
המורה ברסלב.
יושבת : המורה לפולנית.

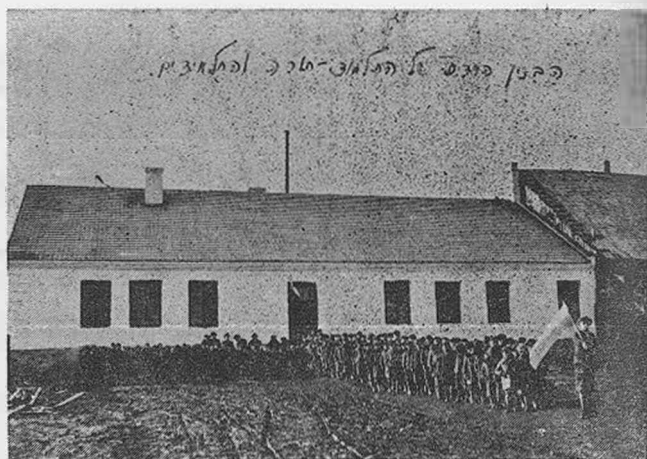
בשורה הראשונה יושבים חברי ועד החנוך של בית הספר.
 מימין לשמאל: עומד יוסף סולוביצקי.
 יושבים: ר' ברוך מאיר וילברבלט, אברמוביץ, יוסף מרוצניק,
 אליעזר חארי, דוד יבשיצקי, יצחק יוסף רוטפורט
 מחוץ לסולוביצקי י"ל הנמצא בארץ, כולם בעולם האמת ז"ל,

המחזור הראשון של ביה"ס תרבות בקוסובה בשנת 1928

באמצע יושב המורה לתלמוד ציגלניק ז"ל, שמת בקוסובה.
סביבו תלמידיו.

1. (משמאלו של המורה ציגלניק) שמואל מרוצניק היום בא"י.
2. ב. קרליץ היום בא"י.
3. רחל ילפוביץ " "
4. המורה באסין " "
5. 6. המורה גרובר ואשתו.
7. רב יבשיצקי ניצל ונמצא בגרמניה.

הבנין של התלמוד-תורה, ותלמידיה

נוער בקוסובה

חברי מגן דוד-אדום. בשנת 1920

אגודת אדם בקוסובה

בשנת 1921

למטה יושבת ההנהלה. ביניהם בעתיד:

(המחזיקים את הסרט הלבן)

ר' מרדכי חייקין, זקן היהודים בימי ההשמדה. ה.י.ד.

ר' ולמן ולנסקי שנרצח בחברון. ה.י.ד.

ועדת קרן-הקימת ועסקניה בקוסובה

בשנת 1931

מימין לשמאל:

- 1 חנן קרליץ.
- 2 זיידל ריויקוב.
- 3 אריה ולפוביץ.
- 4 שפירא מארץ ישראל.
- 5 שלמה הופמן.
- 6 אשתו סוניה הופמן.
- 7 אשת הרוקה.
- 8 הרופאה מקוסובה.
- 9 מרדכי נוביק.
- 10 אשתו של נוביק.
- 11 גיסתו של נוביק.
- 12 קאדל קלכנסקי.
- 13 אשתו של קלכנסקי.
- 14 אשתו של דוד ורדומיזקי.

“החלוץ” בקוטוב בשנת 1934

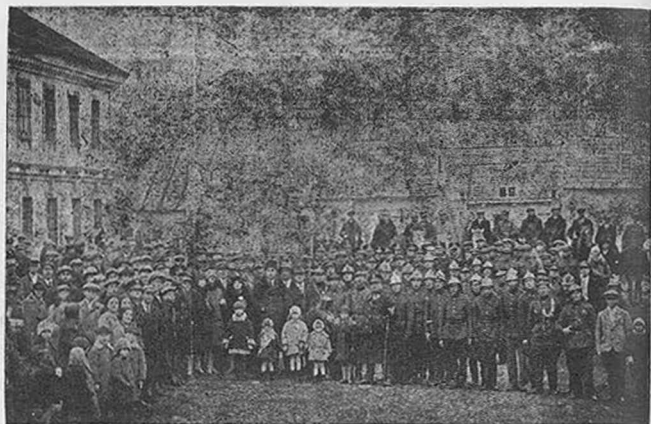

החוג הדרמטי בקיסובה בשנת 1927

הליגה למען א"י העובדת בקוסובה
בשנת 1934

מכבי-אש בקוסובה

חלק ב.

דשימת הקדושים שנהרגו בקוסוב

(מסודרת לפי סדר הבתים והרחובות)

אמסציבובסקי ליבקע (האופה) — היא וכל משפחתה
היו בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו.

חורושצ'נסקי יירשל — עבר בקהלה, לאחר שחלק
מהועד נאסר ונלקח לסלונים. כל המשפחה
נהרגה כנראה בזמן השחיטה.

פריבולסקי מנשה — עם אשתו וילדיו וחתנו (בעלה
של אסנת) גרו בבית חורושצ'נסקי
שכניטו „העיר“ ונהרגו בזמן השחיטה.
יתכן שהילדים ברחו, אך לא ידוע שום
דבר מסוים.

קוזאק יצחק — הוא נהרג במוגילב, משפחתו נשארה
בגיטו והושמדה.

דערעוויאנסקי פרץ — הוא, אשתו ובתו נהרגו.
ליקובסקי (הוגג) — מיכלה, בעלה ושני ילדים היו
בגיטו ונהרגו.

וולפוביץ (בן משה-וולף) — בתו גולדה עבדה בביהח"ר
לשויה ב„תרבות“, כל המשפחה היתה
בגיטו והושמדה.

רטנר ניאמע — עם אשתו ושני ילדיה התאומים היו
בגיטו ונהרגו.

קרשינסקי ישראל — ישראל מת כתוצאה ממכות
שקבל (הגרמנים אסרו על היהודים
ללכת על המדרכות. קרשינסקי הלך על
המדרכה — מבלי שידע על הפקודה —

ולא שמע לצעקת הגרמני עליו ; הוא
קבר מכות שהחלישוהו לגמרי והוא
נסחב למפקדה ושם הסלוהו) ; אשתו
איידלה, בתו לאה ובנו יוסף עם אשתו
ראשקע הושמדו בזמן השחיטה הראשונה.
בעלה של לאה נשבה ע"י הגרמנים
כחייל פולני והיה בזמנו יחד עם משה
בן-יעקב קוניק ולייבל קולישבסקי ; הבת
השניה פניה עבדה כביהח"ר לטויה,
הסתתרה בעלית הגג של „תרבות“
בזמן השחיטה הראשונה ונהרגה בזמן
השחיטה השניה.

אברמוביץ בערל — נהרג בזמן השחיטה ; בנו אפרים
עבר במחנה סלונים ואחר היה בגיטו.
הוא דבר כל הזמן על בריחה ליער ;
מאיר קולישבסקי לא ראהו בעיר ביומיים
האחרונים שלפני השחיטה ואינו יודע
דבר מסויים עליו.

צ'רניכוב יאקל — אשתו היתה בגיטו ונהרגה בזמן
השחיטה. בתה האחת, חוה, היתה
בברנוביץ ובתה השניה מתה מהריון
בזמן הכבוש הרוסי.

דרצ'נסקי ישעיה — כל המשפחה הושמדה בזמן
השחיטה.

ליסיצקי מנוחה (בת גאלדע) — היתה גרה בביתה שבגיטו
והושמדה בזמן השחיטה.

קלבנסקי נפתלי — הוא עצמו נהרג בסלונים בזמן
השחיטה השניה שם ; הוא היה אז בבית
אחיו הילקע ; כל משפחתו היתה בגיטו
„הויף“ ונהרגה בזמן השחיטה.

דבידוביץ אליהו — עם אשתו נהרגו בשחיטה הראשונה.
קסנווסטבסקי בנימין — הוא ואשתו (קרובה של גרשון
קוליק) הושמדו כנראה בזמן השחיטה ;
הוא היה קודם לכן במחנה סלונים.

איליביצקי יצחק — יחד עם אשתו היו בגיטו „הארמון“
בגם משה, בתם ובעלה (יצחק רטנר)
היו בגיטו „העיר“. כולם נהרגו.

משצ'נין אברהם-מיכאל — יחד עם אשתו הושמדו
בזמן השחיטה.

ספוז'ניק מירעל — מירעל מתה בזמן הרוסים ; שמעון
עם אשתו וילדיו, יעקב-מאיר עם אשתו
וילדיו ואליהו-חיים היו בגיטו „הארמון“
וכולם (מחוץ לאליהו-חיים) נהרגו בזמן
השחיטה ; יעקב-מאיר עזר לאפות
במאפית דילקא שאפתה עבור הפולנים
והרוסים.

רטנר ארטשיק — כל המשפחה (מחוץ לבן משה-מנדל)
היתה בגיטו „הארמון“ ונהרגה בזמן
השחיטה.

פיינרמן חייטשע — חייטשע מתה עוד בזמן הרוסים ;
אליעזר ואשתו ואחותו פייגל היו בגיטו
העיר והושמדו בשחיטה.

פיינרמן פיישקע — (הרצען) — הוא, אשתו, בניו שמואל
ואברהם ושתי בנותיו היו בגיטו העיר
ונהרגו. בנו שמואל היה גר קודם מחוץ
לגיטו (עם אשתו הנוצריה) אך צווה
לעזוב אותה ולחזור להוריו לגיטו. בנו
משה נסע לבקר את קרובי אמו בחומסק
ונהרג בדרך.

שרה הקצבית — היא ומשפחתה היו בגיטו „הארמון“
ושם נהרגו. חתנה האחר, אלימלך, נסה
להתחבא בזמן השחיטה הראשונה אבל
נמצא ע"י השוטרים ונהרג אז. לאחר
שהשתגע, חתנה השני, אליהו, החייט
לגברות, הובל לאחר השחיטה יחד עם
בעלי המלאכה.

צורשטיין שמואל — הוא ואשתו היו בגיטו „הארמון“
הוא היה חולה בזמן האחרון מחמת רעב ;
בתם איידלע (אשת משה פולונסקי,
שברח היערה) היתה בגיטו „הויף“
ואחר-כך הועברה לגיטו העיר ; כולם
נהרגו. זליג צורשטיין ומשפחתו היו
בגיטו „הארמון“ ונהרגו שם.

קרליץ („היתומים“) — כל המשפחה חיו בגיטו העיר יחד עם הרב ר' איצ'עלע. חלק מהם הסתתרו בזמן השחיטה הראשונה ב„תרבות“. מה שהיה בסופם לא ידוע, אם כי אפשר לשער.

משצנין (הצבעים) — משה גר בסלונים, לאחר שהתחתן, ונהרג שם בזמן השחיטה. יעקב נסה לברח לרוז'ני כחדש לפני השחיטה בקוטוב, נתפס בדרך והוצא להורג (יחד עם משפחת ריזיקוב ואחרים) ב„נייע קאלאנע“.

יודקובסקי אהרן — עם אשתו וילדיהם היו בגיטו „העיר“ ונהרגו בשחיטה.

גרשקוביץ משה — גר עם אשתו, בתו ובנו חורגו בגיטו העיר (ברפת של ביעלאווסקי). קולישבסקי אינו זוכר, אבל סבור שגם בתו יוכבד היתה שם והיא היתה הפועלת הראשית בביהח"ר לטויה ב„תרבות“ כולם הושמדו בזמן השחיטה.

טוכמן (הרצען) — בערל ואשתו ושני ילדיו, אהותו הצעירה רישה ואחותו הבכירה עם בעלה (מוטל ביעלסקי) ושני ילדיה היו בגיטו „הארמון“ ונהרגו שם. מוטל ביעלסקי היה קודם לכן במחנה סלונים, אחות אחרת התחתנה וגרה בסלונים.

בראן יאכל — הוא, אשתו, בנו פייבל ובתו לאה עם בעלה היו בגיטו העיר (ברפת של טרינדע) והושמדו בשחיטה הראשונה. **ינטיצקע האופה** — נכדתה שרה ובעלה היו בגיטו „הארמון“ ונהרגו שם.

קוברינסקי יעקב-איסר — הוא עצמו מת בימים האחרונים לפני נסיגת הרוסים. בתו סירקע עם בעלה הרצל חייקין ושתי בנותיהם היו בגיטו העיר וגרו יחד עם משפחת החזן ברפת של יוסף-חאניע יעוצערניצקי שממול „תרבות“, הם הסתתרו בזמן השחיטה הראשונה; לפי המשוער נהרגו בזמן השחיטה השניה. **רזניק אלתר** — הוא, אשתו ובנם אליהו נהרגו בזמן השחיטה הראשונה; קודם לכן עבד אלתר בתור פתח במחלקה שהוקמה בבית דבורצקי.

ציבין שלום — לפי המשוער היתה כל המשפחה בגיטו „הארמון“ ונהרגה שם.

קנצפולסקי — כל המשפחה היו בגיטו „הארמון“ ושם הושמדה. בזמן הרוסים מלאו שתי הבנות תפקידים חשובים.

וולקומירסקי אליעזר — הוא, אשתו היה, בנם ובתם גיסותיו יאסקע ושרה גיטל היו בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו.

רוטקין חיה — היא ובנה הלל ובתה פריידל היו ב-הארמון ונהרגו ; בתה הבכורה הניה מתה עוד לפני הגרמנים.

רבינוביץ שמואל — הוא, אשתו מינדל ורבעה פרידמן (אשתו של בנם לייבל) ובתה היו בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו. פליט פרוז'נאי מספר שנכדתם לייקע, בתו של גרשון-ניאמע נהרגה בגרמניה יומיים לפני שהאמריקאים שחררו את המחנה. היא עזבה פעם את השורה על מנת להרים כמה תפוחי אדמה שהתגוללו בצד הדרך ; הרגיש בזה שוטר גרמני והרגה במקום.

קגן מייטע — היא ובעלה היו בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו. בנם יעקב מת עוד בזמן הכבוש הרוסי.

קגן שמחה — הוא ואשתו פייצע היו בגיטו „הארמון“ ונהרג שם.

ריזיקוב שמעון — הוא עצמו מת זמן קצר לפני התחלת המלחמה (1939). אשתו זעלדע יחד עם זיידל ואשתו ובתו ופעשע עם בתה ברחו לרוז'ני אך נתפסו ע"י האלווע והובלו ל„נייע קאלאנע“ מקום שהצטרכו לכרות לעצמם קבר ונהרגו שם.

בורדובסקי לייבע -- הוא ואשתו היו בין ראשוני
ההרוגים של גיטו „הארמון“.

סטרכלסקי חאצקל – הוא ואשתו מתו עוד בזמן הכבוש
הרוסי, בנס צדוק ואשתו היו בגיטו
„הארמון“ ושם נהרגו.

גרברסקי ישראל – עם כל משפחתו נהרגו בגיטו „העיר“.
רגוטנר משה – הוא, אשתו ביילקע, בתם ובנם הקטן היו
בגיטו „הויף“ ומשם הובלו לשחיטה.

קוסטרוביצקי נתן – הוא, אשתו ושתי בנותיו נהרגו
בגיטו „הארמון“; גיטו לייבל עם אשתו
וילדיו היו בגיטו „הויף“ ומשם נלקחו
לשחיטה.

הופמן שלמה – נסע בזמן הכבוש הסובייטי לסלונים וחזר
לקסוב עם כל משפחתו בזמן הגרמנים.
הם גרו בגיטו העיר ונהרגו בזמן השחיטה.
בנס אליהו היה קודם לכן במחנה סלונים.

קוסובסקי מאיר – הוא אשתו וויכנע ושני ילדיהם גרו
בגיטו „הויף“. הם ניסו להסתלק אך
כנראה שהרגו אותם. וקלישבסקי ראה
בכל אופן את מאיר קוסובסקי הרוג בדרך.

הופמן שלמה-נטע – הוא מת עוד בזמן הפולנים;
אשתו, בנו יוסף ובתו שיינע (אשת
יצחק מודריך) היו בגיטו „העיר“ ושם

נהרגו, יצחק מורריך נלקח יחד עם בעלי
המלאכה עד לסמולנק ושם נהרג.

בירנבוים אפרים — הוא עצמו מת בזמן הרוסים; אשתו
(עם בנה הגבן), משה והבת היו בגיטו
„הארמון“ ושם נהרגו.

לפקוביץ פשקע — די בולאוויצער — היא, בעלה לייזער
ושתי ילדות גרו בגיטו העיר ונלקחו
לשחיטה. קודם לכן היא מלאה תפקיד
של שוטרת מטעם הקהלה. בנה איצ'ע
(מבעלה הראשון) שהיה חשמלאי נלקח
לפני השחיטה ע"י הגרמנים. מאז לא
ידוע עליו.

לפקוביץ אנרהם — הוא, אשתו וילדיו היו בגיטו „העיר“
ולפי המשוער נלקחו לשחיטה. אמו מתה
עוד בזמן הרוסים.

ברינקר דבורה — בתה אסתר עם שתי בנותיה היו
בגיטו „הויף“ ושם נהרגו. בעלה של
אסתר עבר יום לפני השחיטה לגיטו
„העיר“ ובזמן השחיטה בקש רחמים
בהציעו לגרמנים את כשרנותיו ומק-
ציעותיו. הוא נהרג שם.

רשקס אלתר — כל המשפחה היתה „בארמון“ ושם נהרגה.
ביסלאווסקי אסתר — (שיינע חייקעליס), כל המשפחה
היתה בגיטו „הארמון“ ושם הושמדה.

יבלונסקי מרדכי — עם אשתו ובתם ולאטקע ובנה הקטן
היו ב„ארמון“ ושם נהרגו.

ברקוביץ שלום אשתו מאיר, בתה שיינה עם בעלה חיים
פרצקי וחיה פרצקי גרו ב„ארמון“
ושם נהרגו.

מיליקובסקי הרשל — הוא ואשתו (השניה) גרו בגיטו
העיר ושם נהרגו.

בילוביץ שמעון — הוא נלקח יחד עם בעלי המלאכה
ומת כנראה במחנה בליזשען ; אשתו
וילדיו נהרגו בגיטו.

גורשטל משה — (הנפח) — הוא נלקח כבן-עבודה ונשלח
למאסר לסלונים ומשם למוגילב, מקום
שנורה ע"י הגרמנים ; אשתו, ילדיו
וחותנו הלכו מגיטו „הארמון“ אל
ה„אלטע קאלאנע“ ע"י רוזני.

וולקומירסקי יצחק⁽¹⁾ — הוא, בתו ביילה ובנו הצעיר
נהרגו בזמן השחיטה ; אשתו נהרגה
שעות מספר לפנייהם ; הבן הצעיר עבד
קודם לכן במחנות סלונים וקוואבשצ'ינה
כפקיד במשרד.

וולנסקי יצחק-משה — הוא נלקח יחד עם בעלי המלאכה
ומת במחנה בליזשען ; אשתו נהרגה
בגיטו „העיר“.

קרבציק זיידיל — הוא נלקח כבן-עבודה לסלונים ומשם
צמוגילב ושם הומת ; אשתו ושתי בנותיו
נהרגו בגיטו „הויף“.

משפחת ה"שלעפאק" — כל המשפחה נהרגה. מחוץ לבן
הבכור (משה ?) שהיה בצבא הפולני
ולא חזר.

וולנסקי מאיר — הבן שלום-משה מת בזמן הפולנים
ואשתו עם שתי בנותיו נהרגו בגיטו
„הארמון“.

מנדל גארבער — כל המשפחה נהרגה בגיטו „הארמון“ ;
שני בניו היו קודם לכן במחנות סלונים
וקולובשצינה.

יעקב-שלום — הנקרא „שאלאכמאן“ — כל המשפחה
היתה בגיטו „הארמון“ ושם הושמדה.

גולדמן אפרים — נהרג יחד עם כל המשפחה ; בנו יודעל
גר בביטען והיה יחד עם הקוסובאים
במחנה סלונים.

שיינע אסתר — (אשת ההרוג). יחד עם שני בנים היו
בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו.

פיניע הסנדלר — (השמן) — כל המשפחה היתה בגיטו
„הארמון“ ושם הושמדה.

חיים בערל (המלמד) — נהרג יחד עם כל בנותיו בגיטו
„הארמון“.

בילוביצקי קלמן – אשתו, אמו ושתי בנותיו וכן גם אחיו משה עם אשתו ושתי בנות היו ב„הויף“ ושם נהרגו.

קוניק אייזיק-אשר – הוא, אשתו דאבקע וילדיהם נהרגו בזמן השחיטה בגיטו „הארמון“ ; אייזיק אשר היה קודם לכן במחנה בסלונים.

יורניצקי מרדכי-יאסל – חיים-לייב עם אשתו ובתו, אשתו של ישעיה עם בן ובת גרו יחד בגיטו „העיר“ והסתתרו בזמן השחיטה הראשונה ; ישעיה נסע יחד עם בעלי המלאכה ונהרג בסמולנסק.

חייקין חנה-פייגל – היא עצמה, בתה זלאטקע, בנה הרצל עם אשתו סירקע ושתי בנותיהם, בתה חיה-גיטל עם הילדים, כלתה הינדע (אשתו של מרדכי) ושתי בנותיה – הסתתרו כולם בזמן השחיטה הראשונה. בתה קיילע הסתתרה גם כן אבל נמצאה ונורתה. בתה מירל נהרגה בין הראשונות בגלל זה שאמרה בגאווה שהיא אחות מרדכי ; חתנה יהושע באם נורה בבית החולים יום לפני השחיטה. בנה מרדכי שהיה ראש הגיטו עלה האחרון על המכונית בגיטו העיר. המפקד הגרמני

אמר לו אמנם שהוא רוצה להשאירו
אבל העיר מוכרחה להשאר גקיה מהיהו-
דים. חתנה מוטל לידסקי (בעלה של
חיה-גיטל) עלה למכונה שהובילה
ל"ארמון".

קרליץ שחתי — בנו דוד, לאחר שחזר ממחנה סלונים,
נמצא עם אשתו. ילדו ובתו בגיטו
„הויף“ ומשם נלקחו לשחיטה.

ברוטן אלתר — כל המשפחה היתה בעיר ושם נהרגה.
צביה היתה בברנוביץ, ואברהם נמצא
כעת חי בגרמניה.

גרינברג נפתלי — הוא, אשתו דבשה, בנו זבולון עם
אשתו ובתו, בניו משה ומאיר היו בגיטו
„הארמון“ ושם נהרגו. משה היה במחנה
סלונים. מאיר הקטן השתגע קודם לכן.

חייקין ראשקע — היא עם בעלה (השני) ושני ילדיהם
היו ב„ארמון“ ושם נהרגו ; בנה מאטשע
התחתן בוולקוביסק ולא היה בקוסוב.

חייקין חאניע — הוא עם אשתו ושתי בנותיו גרו בגיטו
„העיר“ והתחבאו בזמן השחיטה הרא-
שונה ; קודם לכן הוא עבד בקהלה. אביו
ואמו חורגתו היו בגיטו „הארמון“ ושם
נהרגו ; 2 אחיותיו התחתנו בברנוביץ
ואחיו חיים התחתן בוולקוביסק ולא
היו בקוסוב.

איליביצק יעקב — הוא ואשתו היו ב-ארמון ; בתם
אסתר גרה עם בעלה וועלויל פיינרמן
באיכצביץ ; בגיהם יוסף וזאב לא היו
בכלל בעיר.

אברמוביץ גרשון — הוא, נחמה, פייגעל ובתה היו
בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו.

אוסטובסקי יואל — מת בברוזה בזמן הגרמנים ; אשתו
גרונה נשארה בברוזה.

רוגטינסקי — הוא, אשתו ובנו וגיסתו ראשקע (ריישע
הינדעס) היו בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו.

לפקוביץ — מיכל ואשתו, ראזע ובעלה עם שתי
בנותיהן — גרו ב-ארמון ושם נהרגו.
אליעזר לפקוביץ נהרג בשבוע הראשון
לכניסת הגרמנים לעיר.

צ'רניכוב הרשל — הוא, אשתו וליובה עם בתה היו
בגיטו „הארמון“ ושם הושמדו. בנם משה
נאסר ונאשם בשתוף פעולה עם הפר-
טיונים, הובל למוגילב ושם מת.

גרייבסקי משה — הוא ואשתו היו בגיטו „הארמון“
ושם נהרגו.

חארי אליעזר — הוא, אשתו רבקה ואחותה ליבע ובתם
שרה היו ב-ארמון ושם נהרגו.

רודניצקי נח — הוא, אשתו לאה-באשע ובתם הקטנה היו
בגיטו „הארמון“ ונהרגו שם.

גרצובסקי וולוויל — הוא ואשתו גישה היו בגיטו „הארמון“ ושם נהרגו.

מרוצ'ניק מאשע — היתה בגיטו „הארמון“ ושם נהרגה.

גוביק חנה-גיטל — היתה בגיטו „הארמון“ ושם נהרגה.

ורדומיץקי דוד — עם אשתו, בנו בעניץ ובתו הסתתרו

בזמן השחיטה הראשונה ; כפי ששמואל

לעזו מוסר, היה ורדומיץקי זקן היהודים

לאחר השחיטה. מה שקרה אתם אחר-כך

לא ידוע ויש לשער שהרגום בזמן

השחיטה השניה.

בראן אברהם-יצחק (הספר) — היה יחד עם אשתו

שרה ב„ארמון“ ושם נהרגו ; כל הילדים

נסעו לארגנטינה בזמן הפולנים.

פאקטער יאסל — הוא, אשתו ובתו פריידיל (אשת חיים

בוסל) נהרגו בזמן השחיטה.

פסמניק יעקב — הוא ואשתו נהרגו בזמן השחיטה הרא-

שונה ; בנם חיים עם אשתו ובתם ובנם

אברהם הסתתרו ונשארו אחרי השחיטה

הראשונה ונהרגו בזמן השחיטה השניה ;

ברטה נהרגה יחד עם בעלה בסלונים

בזמן השחיטה הראשונה שם. הבת

הקטנה ריבה עבדה כמשרתת אצל הכומר

הפרבוסלבי ונשארה אחרי השחיטה

הראשונה ; יותר לא ידוע עליה.

שקולניק ניסל — הוא היה ב־ארמון ושם נהרג. אשתו מתה עוד בזמן הרוסים.

פיק מיכאל — אלטע עם בעלה וילד היו ב־ארמון ושם נהרגו. האמא דבורה האופה מתה עוד בזמן הרוסים.

שקולניק יעייזשע — כל המשפחה גרה ב־ארמון ושם נהרגה.

רבינוביץ פסח — אשתו מתה כמעט האחרונה בשחיטה הראשונה ; גם 2 ילדיו ובתו נהרגו ; הוא עצמו נלקח יחד עם בעלי המלאכה ומת במחנה בליוזשען.

קולישבסקי ניסל — הוא, בנו יירשעל, עטעל ושני ילדיהם מוטל והענאך גרו ב־הויף ונהרגו בשחיטה, דוד הבכור נהרג באיבצביץ. לייבל היה בצבא הפולני ונשבה בלובלין (יחד עם משה קוניק) ולפי השמועה הכניסו אותם לתאי-גז.

אליביצקי לאזער — דבורה ושלשת ילדיה היו ב־ארמון ושם נהרגו. בעלה היו בין בני-הערובה ונהרג במוגילב. האמא הזקנה מתה עוד בזמן הסובייטים. האחות הבכירה צינקע היתה רופאה צבאית ובאה לבקר בקוסוב בזמן הסובייטים.

אברמוביץ יונה — הוא נשרף בזמן השריפה שהיתה בקוסוב עם כניסת הגרמנים ; בתו הינדל

וילדה היו ב.ארמון ושם הושמדו.
בעלה לייזער שהיה פקיד גבוה בזמן
הרוסים, נשאר עם כניסת הגרמנים
בברנוביץ ולא יכול לחזור.

קדישביץ פנחס ושמואל — עם משפחותיהם היו "כאר-
מון" ונהרגו.

פורוזובסקי דוד — עם אשתו ושני ילדים היו באיבצביץ
וחזרו לקוטוב בזמן הגרמנים; גרו בגיטו
„העיר“ ושם נהרגו.

ברסקין משה — הוא ואשתו ואחותו (או אחותה) עם בת
היו ב.ארמון ונהרגו.

וולפוביץ משה וולף — משה וולף מת עוד בזמן הפולנים;
שאר המשפחה מחוץ לזליג היו ב.ארמון
ונהרגו שם.

חייקין מאיר — אמו ואחותו קריינדיל היו ב.ארמון
ושם נהרגו. מאיר יחד עם שמואל
פינסקי ואחיו נלקחו כצבעים לעבודה
אצל המפקד. זה היה לפני השחיטה ומאז
לא ידו עליהם.

שקולניק משה — הוא, אשתו עם ילד וילדה היו באיבצביץ
וחזרו לקוטוב בזמן הגרמנים. גרו בגיטו
העיר ושם נהרגו.

קרליץ צאלקע — אשתו הינדע, בנה זליג וכל בנותיה גרו
בגיטו העיר ושם הושמדו.

חאניע פון הויף — הוא עם משפחתו ויחד עם גיטו
(אשת זיידל — ממשפחת הופמן) היו
„בארמון“ ושם נהרגו.

מודריק — האמא והבנות היו בגיטו „העיר“
ונהרגו שם.

פיקוס — כל המשפחה גרה בגיטו העיר ונהרגה
בשחיטה הראשונה.

משה'ל שיינקעס — כל המשפחה היתה בגיטו „הארמון“
ישם נהרגה.

אילביצקי יעקב — כל המשפחה הושמדה בזמן השחיטה
הראשונה.

דבידובסקי שרה — היא ובנה יירשל היו בגיטו „הויף“
ונהרגו בשחיטה הראשונה.

רבניצקי העשע — כל המשפחה (מחוץ לשמואל) גרה
„בארמון“ ושם נהרגה ; על בנם שמואל
אין מאיר קולישבסקי זוכר דבר.

קוניק יאסל — הוא, אשתו ושני ילדיו הסתתרו אצל
מפקד גרמני בזמן השחיטה הראשונה
ולפי השמועה נהרגו כולם כזמן
השחיטה השנייה.

קרליץ זונדל — זונדל עצמו מת בזמן הסובייטים ; אשתו
שרה, בנו יוסף ואשתו פייגיל ושני
בנים היו בגיטו העיר ושם נהרגו.

ברוך דער שוסטער — **הבן מנדל** ואשתו פייגיל (בת
נחום הסנדלר) ושלושת ילדיו גרו בגיטו
העיר ושם נהרגו.

פקטר איצע — **הוא**, אשתו, **בנו יאסל**, שתי בנותיו
ואביו שלום גרו בגיטו „הארמון“ ושם
נהרגו. **הבן יאסל** עבד קודם לכן
במחנה סלונים.

פולונסקי רחל — **היא**, **בניה ניאמע וחיים**, בתה בעלקע
(עם בעלה משה רגוטנר וילדיהם
אברהם, מערע והצעיר), כלתה איידלע
בורשטיין (אשת משה) עם ילד—היו
בגיטו „הויף“ ונהרגו בשחיטה הראשונה.

שלשה דורות קוסובואים

הרב הג' מנחם מנדל שרשבסקי ז"ל

כהן 40 שנה כרב בקוסובה

נפטר ז' אדר תרפ"ט בירושלים.

שלשה דורות קוסובואים

הרב הג' מאיר לייקין ה.י.ד.

ואשתו עשקע בת הרב הג'

מנחם מנדל שרשבסקי ז"ל.

הרב לייקין ירש את כסא חותנו וישב עליו

כרבה של קוסובה במשך 20 שנה ה.י.ד.

שלשה דורות קוסובזאים

ר' זלמן ולנסקי ה. י. ד.
נכדו של הרב שרשבסקי ז"ל
מוזכיר ישיבת סלבודקי בחברון.
נרצח בחברון במאורעות תרפ"ט.

בני קוסובה שהושמדו

הרב הג' יצחק (בנו של הרב הג' שמריהו) קרליץ, ה. י. ד.
כהן כרב בקוסובה ובנה שם את התלמוד-תורה.
על ידו תלמידו אליהו (בן חנה-פיגל) חייקין ה. י. ד.

זקן היהודים בקוסובה
(בימי הנאצים י"ש)

ר' מרדכי (בן חנה-פייגל) חייקין ה. י. ד.
הקומנדנט העמלקי רצה לתת לו רשיון-נסיעה לגרמניה
על מנת למלט את נפשו, והוא סרב.

יצחק-יוסף רוטפורט ומשפחתו ה. י. ד.

חבר הוועד היהודי בזמן הנאצים. אדם מצוין. לא נלאו הוא ואשתו
לסכן את נפשם לטובת הפקוחים למות. כולם אהבום.
הקומנדרנט העמלקי רצה לתת לו תעודת-רשיון לנסע לגרמניה
ע"מ להציל את נפשו. והוא סרב !!

1. יצחק-יוסף רוטפורט.	2. ירה אשתו.
3. גנעשע אחותו.	4. 5. 2 בנותיו.
6. פורמנסקי בת דורתו.	7. פורמנסקי בת-דורתו
	(ח. 5. נמצאת בארץ.)

הרב הג' יוסף קוסובר ב"ר קלמן ברקוביץ ה.י.ד.
 ראש ישיבת אסטרוג בוויילנה בעמ"ח ספר „חלקת יוסף“
 נולד בשנת תרנ"ה בקוסוב פולסקי, גורה ונרצח בתוך קהל
 קדושים בשבת ט' באב שנת תש"א בוויילנה.

יקירי וקדושי! לספור לך ולבכות לא יספיק לי דמעות
 מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה על חללי
 בת עמי ובתוכם עליך, שאר בשרי, עד יבשת מח ראשי
 כעת האנק דום.

המתאבל זה אחד מהמשפחה.

לזכר מורי ורבי הגדול רבי יוסף ברקוביץ זצ"ל.

כשזכיתי לעמוד לפניו זצ"ל עוד לא היו הפחד והדאגה נחלת הרבים. ואנו עשרות ומאות תלמידיו למדנו מדבריו, מדרכיו ומתורתו — תורת חיים לחתור לספוני הנפש ולדרכו של אדם ועולם. חפשנו לגלות את החיוניות הברוכה והשמחה שבדרך העליה היהודית את האור שבשלמות. וקוינו בעזרתו יתברך להגאל בארץ ישראל מקומאת ארץ העמים.

אך הנה התחילה החשכה להתפשט. עכו"מיות קנאית לוחמת התגברה בעולם. עמלק עלה לשלוט בתבל, והניף גרזנו על היהדות והיהודים. יחידים הרגישו ראשונים בסכנה אולם לאט נפקחו עיני רבים יותר ויותר. ורבינו הי"ד, עיניו ולבו רואים את המשמש ובא. את הצל הקודר ההולך ומכסה את פני השמש. אולם עדיין עומדת וניצבת שאלה חמורה, המפיחה רוח תקוה, האומרת ללב אולי לא יבוא הנורא מכל, אולי יתרחש נס. כי נצח ישראל מה יהא עליו? ממה יתפרנסו הענפים אחרי שהשורש ח"ו יגדע? את זה ראיתי אצלו זצ"ל במשך שנתים שלוש עד אשר קראתי באגרתו אל אחד מתלמידיו, שבועיים לפני פרוץ המלחמה, „חוששני שתפרץ התבערה הגדולה". אחרי זה כבר ידענו את הבא עלינו... לא ידענו רק את התשובה האיומה שמצא על שאלתו הנוראה. עד שאמר לי בהפרדי ממנו לפני עלותי

ארצה — והגרמנים אז ביון ובכרתים ומציבים רגלם בסוריה.
מצפון ובארם נהרים ממזרח ושותפיהם בלוב ממערב ובכוש
מדרום — אמר לי: עלה בשלום בבטחון גמור ובלי פחד.
לארץ ישראל עמלק לא יגיע אם אף על גבולה יעמוד.
ובעצמו נשאר עד הסוף.

זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב.

אלכסנדר ז"ק

מבני קוסובו המושדים (האחים יצחק צור שמואל וזלמן מרוצניק יבדלו לחיים, נמצאים בארץ)

שורה ראשונה למעלה מצד ימין :
יוסף מרוצ'ניק, זייצע אב-
רמוביץ, משקה מרוצניק,
רחל פולונסקי, בן-ציון
ריזקוב, הרבנית עשקע
זייקן בת הרב מגדל שר-
שבטקי ז"ל, באבא גרברסקי.

שורה שניה מצד ימין :

משה קוניק, (בנו של יעקב
קוניק) שמואל מרוצניק,
שיינה רייזל אלפרט, חשקה
קאראשניסקי, יצחק צור.

שורה שלישית למטה מצד ימין :

יוסף קוניק, בנו ואשתו,
זלמן מרוצניק, פרץ מרוצניק,
בתה של משקה צוין (ריז-
קוב) משקה צוין (ריזקוב)
שמה צוין, באבא בורשטיין.

מקדושי קוסובה ה.י.ד.

ר' אפרים ברינבויס, אשתו ובתו בצומה.

מבני קוסובה שהושמדו

1. ר' אברהם מיכאל משצ'נין. אשתו. בנו, בתו וילדיו.
2. ר' יצחק איליויצקי. אשתו. בנו משה ובנותיו. (הבת שע"י איצל רטנר היא אשתו, והבת יהודית. למעלה, ת"ל. היא אשתו של אברהם רבינוביץ ונמצאת בארץ).
3. פנחס קדישעביץ אשתו וילדיו.
4. דער קראסנוסטבער ואשתו.
5. איצל בן משה רטנר (על ידו מימין אשתו).
6. חנה קפלן.

מבני קוסובה המושמדים

ר' שמריהו רוטפורט ובני משפחתו
למעלה הגבוה: בנו יצחק יוסף ה. י. ד.
היה חבר ועד-היהודים בימי העמלקים.
ארבעת הילדים על ידו משמאל, שמואל, סימקה, אסתר וריבה
יבדלו לחיים, נמצאים בארץ.

משפחת ר' שמואל רבינוביץ ה. י. ד.

1. אשת אברהם רבינוביץ. 2. אברהם בן שמואל רבינוביץ.
3. 4. בנותיו של גרשון-ניאמע רבינוביץ.
5. אסתר-הינדע אשת גרשון-ניאמע.
6. לייבל רבינוביץ. ניצל ונמצא ברוסיה.
7. 8. ר' שמואל רבינוביץ ואשתו. ה. י. ד.
9. גרשון-ניאמע ניצל ונמצא בארץ.

מבני קוסובה שהושמדו

הג' משקה מרוצ'ניק ה. י. ד.
ובנה פרץ. שברה ולא נודעו עקבותיו.

מקדושי קיסובה ה.י.ד.

ר' משה גרשקוביץ ובתו יוכה.

בני קוסובה שהושמדו ה.י.ד.

ר' יהושע חייקין, אשתו ששע, וילדיהם.

בני קוסובה שהושמדו ה. י. ד.

למעלה :

ר' משה וולף ולסובין

נכדו זליג ולסובין

פייבל ניידיק. קוזין של זליג ממוטעלה

למטה :

ר' אברהם ולסובין ואשתו ינטה

בגיל ה-60

מקדושי קוסובה ה.י.ד.

גוביק חזקנה, בנה מרדכי, אשתו ושתי בנותיה.

מבני קוסובה שהושמדו ה. י. ד.

ר' מנשה פריבולסקי
אשתו ינטה, וילדיהם,
ישראל ושושנה י"ל, הנמצאים בארץ.

מבני קוסובה שהושמדו

אפרים (בנו של שמאי) קרליץ ומשפחתו
היה זקן היהודים בביטען בזמן העמלקים.

מבני קוסובה שהושמדו

מאיר (בן-שמאי) קרליץ ואשתו. ה. י. ד.

מן הנער שהושמד בקוסובה

משה. בנו של ר' יצחק אייזיבצקי ה.י.ד.

מבני קוסובה שהושמדו

לייבל (בנו של ר' יהושע) חייקין ה.י.ד.

מבני קוטובה המושמדים

1. חיה לאה חייקין.	2. אייזל אפשטיין.	3. שיינה פרידמן
4. הרשיל קרבציק.	5. חיה אילביצקי.	ח"ל. (נמצאת בארץ)
7. איצעל רטנר.	8. סוניה הורודישצר.	6. רבקה פרידמן
10. חיה קרבציק.	11. רוטקה פרידמן	9. אלעזר אילביצקי
	ח"ל. (נמצאת בארץ)	ח"ל. (נמצאת בארץ)

קבוצת נוער שהושמדה בקוסובה ה.י.ד.

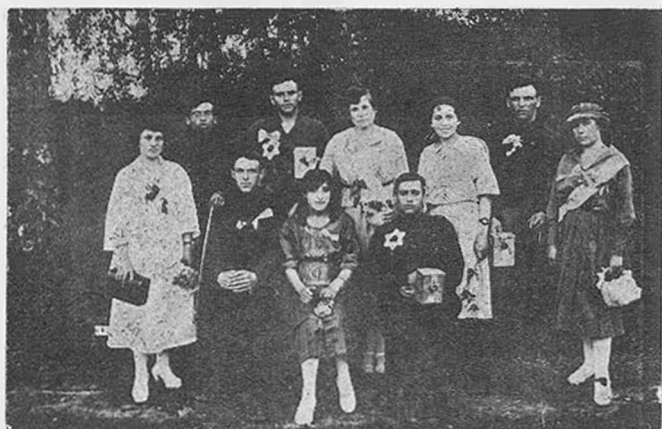
(רק ה' הימלפרב ניצל ונמצא בארץ)

עומדים: חיים פרצקי, מינה איליביצקי
יושבים: פייגל איליביצקי, הימלפרב, וירה שיצגל
ניסל דומברובסקי.

יום-פרה בקוסובה לטובת קק"ל

בשנת 1921

מימין לשמאל:

יושבים: שמואל בן-גרשון (ולנסקי)

חיה בוניביצקי, הרשל קראבציק.

עומדים: הינדע אוסטובסקי, משה ולנסקי, מיניה איליויצקי

לאה אברמוביץ, יצחק יוסף רוטפורט, אברהם ציווין

איידלע סטוצינסקי.

כולם הושמדו ה. י. ד., מחוץ לבן-גרשון וציווין י"ג.

חלק א.

רשימת העוזבים והבורחים

(מסודרת לפי סדר הבתים והרחובות).

ירוספורט — שמעריץ ומיכלה ברחו לרוז'ני זמן רב לפני השחיטה; יצחק יוסף היה חבר מועצת היהודים; התנהג יפה כלפי כל היהודים, היה דואג במיוחד לעניים. גם אשתו וירה עזרה לו. בזמן השחיטה הראשונה התחבא בעליית הגג של „תרבות“ ואחר-כך ברח היערה; חנה עם שני ילדיה ומשפחת אייזיק טלכנסקי עזבו את הגיטו יומיים לפני השחיטה ברשיון המפקד הגרמני, לאן שהלכו לא ידוע.

בראן (מבית המטבחים הישן) — יעקב עבד אצל פריץ פולני מחוץ לגבולות הגיטו, בזמן השחיטה לא היה בעיר ולא ידוע מקומו; אפרים הסתלק מבעוד זמן לרוז'ני.

חורושצ'נסקי בערל — ביוני, 1945 מסר דרישת שלום ברדיו לובלין ובקש עזרה. על אשתו ובתו לא ידוע. דערעוויאנסקי פרץ — הבן (פסח?) ברח בזמן הנסיגה הרוסית ב־1941 לרוסיה. יחד עם מכבי האש.

אוסטובסקי — איצ'ל, אשתו (בת אורטשיק רטנר) ובתם ואחותו הינדה נסעו לרוז'ני; מאיר אוסטובסקי התחתן בכרזה ונשאר שם.

קרסנוסטבסקי — יירשעל עם אשתו (מנוחה מיליקובסקי) גיסו הרצל מיליקובסקי ברחו לרוז'ני ימים מספר לפני השחיטה; אברהם קרסנוסטבסקי היה בצבא הרוסי ולא חזר לקוטוב; אחיו

אריה היה במחנה סלונים ואחר-כך הסתלק
לֵיעָר ; שרה אחותם ברחה לְרוּזִי כמה ימים
לפני השחיטה.

ספוטניק אליהו-חיים — היה בגיטו „הארמון“ וכמה ימים
לפני השחיטה ברח היערה.

רסנר ארטשיק — בנו משה מנדל ברח לְרוּסִיה יחד עם
מכבי האש.

פיינרמן חייטשע — בנה וולוויל עם אשתו (אסתר איליביצקי)
ובתה לייבה עם בעלה היו באיבצביק.

איליביצקי פאלק — ברח יום לפני השחיטה לְרוּזִי. היכן
שהיתה כבר אשתו.

קרליץ חיים-מאיר — ממשפחת ה„יתומים“ הובל יחד עם
בעלי המלאכה לְרוּסִיה.

בראן אליהו — יחד עם אשתו חנה-רבקה ושלש בנותיו היו
בגיטו העיר ; יום לפני השחיטה, הם הסתתרו
אצל אכר בסביבת העיר ומאז לא ידוע עליהם.
שמואל לעוו ספר שלפני השחיטה השניה. עבד
אליהו בראן ואחיו מיירים ובניו אצל המפקד
הגרמני בעיקר בטפול בסוכים.

טלכנסקי שכנא — ברח ימים מספר לפני השחיטה מהגיטו
אל האכר שאטטאלע ומאז לא ידוע עליו שום
דבר. בנו היה במחנה העבודה בסלונים.

דומברובסקי ניסל — עבד בקהלה וגר בגיטו „העיר“. יתכן
שהוא התחבא בזמן השחיטה הראשונה ולאחריה.
אך קולישבסקי אינו זוכר עליו יותר. אשתו של

אחיו משה. נסעה יחד עם בנה אל בתו
מינצ'ע בבריסק.

בראן יאסל — בנו לייבל נסע יחד עם מכבי האש לרוסיה ;
מסרו שהוא נמצא בצבא האדום. בתו רחל
הסתלקה יחד עם בעלה דוד יודקובסקי יום
לפני השחיטה והתחבאו אצל אותו האכר.
ששם התחבא אליהו בראן. מאז לא ידוע שום
דבר עליהם.

קוברינסקי יעקב-איסר — בתו יהודית יחד עם בעלה
אליעזר פישמן שתי בנותיהם ובנם נסעו לברוה
לפני יצירת הגיטו.

רזניק אלתר — בנו יוסף היה פעיל בזמן הרוסים כפנקסן
ראשי. קולישבסקי לא ראה אותו בקוסוב בזמן
הגרמנים ויתכן שהוא ברח.

קרליץ שמעריץ — (בנה של ציפקע), הוא, אשתו ובנותיו
עזבו את קוסוב לפני יצירת הגיטו, לא ידוע לאן.
קוברינסקי אהרן-משה — הוא נסע לרוסיה יחד עם מכבי
האש ; אשתו והילדים ברחו לרווני לפני
יצירת הגיטו.

קוליק גרשון — הוא עם אשתו ובנו אהרן נסעו עוד בזמן
הרוסים לעידה, מקום מוצאה של כלתם.
אשת אהרן.

ווייצעל מענץ — כל המשפחה עברה לרווני כחצי שנה לפני
השחיטה ; בנם מרדכי היה שוטר הקהלה.

רבינוביץ שמואל — גרשון-ניאמע בנם עם אשתו ובנותיו
עברו לפרוויזי. הוא יחד עם בתו לייקע היו
במחנה בגרמניה, הוא ניצל. לייבל נסע יחד עם
מכבי האש לרוסיה ולפני חדשים מספר נחקבל
ממנו מברק ממוסקבה. אברהם היה נהג אצל
המפקדים הרוסיים ונסע יחד אתם לרוסיה, יתכן
שאשתו גישה ובנם נסעו יחד אתו. קולישבסקי
אינו זוכר זאת לבטח.

קגן מייטע — בנה זמל בענש בזמן הרוסים בעד מכירת
י"ש ונרון 4-5 שנות מאסר בארכנגלסק.

קגן שמחה — בנם מיירים גר בסלונים ונרון עבור „ספקולציה“
למאסר בארכנגלסק.

פרצוביץ ברוך — הוא וכל משפחתו נסעו עוד לפני יצירת
הגיטו לליסקעווע, ומשם לפרוויזיה. לאחר זה
לא ידוע עליהם ולא כלום.

ריוקוב שמעון — בן-ציון ברח בזמן הרוסים לזילנה ומשם
ליאפן ושנתי, בעלה של פעשקע היה במחנה
סלונים וכשחזר לקוסוב ברח יום אחד לפני
השחיטה (יחד עם פאלק אייליביצקי) לפרוויזי.
מאז לא ידוע עליו שום דבר.

בורדובסקי לייבע — גדליה ואיצעלע ואחותם וועלע נסעו
לפרוויזי אל אחותם פרידה-רחל. כפי שמוסר
גרשון-ניאמע רבינוביץ. נמצא איצעלע
בורדובסקי בלודו כפרטיון לשעבר.

רגוטנר משה — יתכן שבנו אברהם'ל הסתלק ליער יחד עם דוריו חיים ובנימין פולונסקי.

בראן איצע — ברח יום אחד לפני השחיטה לרוז'ני (יחד עם פאלק איליביצקי); אמו שרה מתה עוד בזמן הסובייטים.

הופמן יצחק — כל המשפחה נסעה עוד בזמן הרוסים לווילקוביסק; את בנם ברלה. פגש שלמה טלנימסקי במחנה אושבנצ'ים.

הופמן שלמה-נטע — בנו יודע'ל היה חייל או בעל-מקצוע בצבא הרוסי ונשבה ברוסיה ע"י הגרמנים; אשת יודע'ל, רעשקע, בתו של חיים זליג פקטר עבדה כמשרתת אצל גוי ברוז'ני; בעלה של שיינע, יצחק מודריק, נסע יחד עם בעלי המלאכה.

בירנבוים אפרים — בן אחד התגייס בזמן הכבוש הרוסי לצבא האדום.

ברמן מנדל — כל המשפחה נסעה מקוסוב לכשהגיעו הגרמנים. יתכן שנסעו לפרוז'ני. פליט מרוז'ני מסר שפגש את אשתו של אחד הבנים עם ילדיה בבוקרשט.

פינס — הזקן מת בזמן הפולנים ואשתו בזמן הגרמנים; הבת ראזע ברחה בכוון לרוז'ני לפני יצירת הגטו.

פומרניץ אליהו-מאיר — נסע עם משפחתו לברוזה.

ברניקר דבורה — דבורה ובתה זלאטקע ובתה של זו נסעו
לברזה יחד עם סומרניץ.

יבשיצקי דוד — הוא, אשתו פייגל, בתו רישה ואביו יוסף
עזבו את קוסוב ערב השחיטה ; בנם ברל
נשאר לשרת במשק המפקדה שמחוץ לגיטו ;
לפני זמן מה נתקבלה ידיעה שהוא נמצא
באוסטריה ; בנם לייבל לא היה בעיר מומן
הסובייטים. יתכן שהיה בברנוביץ.

יבלונסקי מרדכי — הבת שיינה נסעה לפרוויזי, פליט
פרוויזאי מסר שכאילו היא נמצאת באחד
המחנות שבגרמניה ; הנכד יצחק (בן גציל
וזלאטקע) ברח כנראה היערה.

מיליקובסקי הרשל — הבת מגוחה עם בעלה (הירשעל
קרסנוסטבסקי) ואחיה הרצל והכי צעיר נסעו
לברזה ; ישראל-איסר היה במחנה קוולובשצינה
ואחר-כך ברח היערה ; אהרן לא היה
בכלל בקוסוב.

קרבציק זיידל — בנו לייבל נלקח יחד עם בעלי המלאכה.
מאיר קולישבסקי נפרד ממנו בלובלין.
כשהפרידו בין הסנדלרים והחייטים. מאז לא
שמע עליו דבר.

בראן מיירים — הוא הסתלק מקוסוב לפני השחיטה
הראשונה ; כפי ששמואל לעוו מוסר, הרי
מיירים עבד אחר-כך אצל המפקד הגרמני
בטפול בסוסים (יחד עם אחיו אליהו) ; בנו

יאסל הצטרף לפרטיונים ולפי השמועות התנקם
בכל האכרים שהשתתפו בהשמדת הגיטו הראשון
בקוסוב ; בנו אברהם-איצע היה בצבא האדום
ולא ידוע עליו דבר.

פולאק יעקב — נסע יחד עם אשתו לעיר מוצאה של אשתו.
זה היה לאחר כניסת הגרמנים לעיר.

פולונסקי השיל — הוא אשתו עלקע נסעו יחד עם
פולאק יעקב.

פולאק נעכע — עם בעלה חיים שלום ושני ילדים
נסעו לרוז'ני.

פקטר חיים-זליג — בתו הבכירה (אשתו של יודעל הופמן)
עבדה כמשרתת ברוז'ני ומאז לא שמעו עליה ;
אלוהו (הבן הבכור) נסע בזמן הרוסים (יחד
עם יודעל הופמן) לרוסיה כבעל מקצוע לעשית
אווירונים ; הבן הצעיר יאסל הצטרף לפרטיונים.

פיניע הסנדלר (השמן) — הוא נאסר עבור ספקולציה (יחד
עם גלדובסקי) ונשלח לארכנגלסק.

רבינוביץ לייוזר — הוא. אשתו ובתו ברחו מקוסוב ; הבן
משה (שעבד אצל יואל אוסטובסקי) היה בצבא
הפולני ולא חזר לקוסוב ; הבן יירשל (שעבד
אצל חייקין) היה בצבא הרוסי ולא חזר
לקוסוב ; הבן הצעיר נסע היה במחנות
סלונים וקוזלובשצינה והסתלק מקוסוב. לאחר
שחזר מהמחנות.

קרליץ ר' איצעלע — הוא ובתו (מאשתו הראשונה) היו בין המסתתרים בזמן השחיטה הראשונה ; אחר כך שמעו שבערב לאחר השחיטה ברתו לרוזני , אשתו (השניה) נהרגה בזמן השחיטה.

פקטר ברוך — הוא וכל משפחתו נסעו לברזה בזמן הגיטו. קוניק דבורה — עליה אין מאיר קולישבסקי זוכר שום דבר ; יתכן שהיא הסתלקה מהעיר ; בעלה (השני) היה בגיטו „העיר“.

וולנסקי ישעיה — כל המשפחה היתה באיבצביץ ומאיר קולישבסקי אינו יודע דבר עליה.

יורניצקי מרדכי-יאסל — עליו, על אשתו ועל בתם תמרה אין מאיר קולישבסקי זוכר דבר ויתכן שעזבו את קוסוב ; בערב שלאחר השחיטה הראשונה ברחו בת אחת של ישעיה יחד עם מורה פליט. לאן לא ידוע.

חייקין חנה-פייגל — בנה אליהו לא היה בקוסוב בזמן השחיטה ; בתה רישה עזבה כנראה את קוסוב יחד עם בעלה אברהם רבינוביץ בזמן נסיגת הרוסים. קרליץ שבתי — הוא, שמאי עם אשתו ובתו, רבקה עם 2 ילדים, זליג, ציפה וחיה נסעו לזאבעליץ עוד לפני יצירת הגיטו. הצטרפו אליהם גם משה ובעלה של רבקה שהיו במחנה סלונים.

ברוטן אלתר — הבת של צביה התחתנה בברנוביץ וכנראה גרה שם ; מהבן אברהם היתה ידיעה בזמן האחרון ממחנה גרמני.

מלצר מירל — היא עצמה נסעה אל בתה רבקה בסלונים
בזמן שהיה שם. מחנה העבודה. אליהו ומיכאל
היו קודם במחנה סלונים ואחר עברו יחד עם
אחותם חיה אצל קמינסקי מחוץ לגיטו יום
לפני השחיטה פרסמו הגרמנים פקודה, לפיה
צריכים כל העובדים אצל נוצרים לחזור לגיטו.
אך אלה לא חזרו.

וולנסקי צ'רנה — צביה חיתה עם בעלה ע"י וולקוביסק
(פורוזובה ז) וכנראה אליה נסעו גם אחותה
דבורה עם בעלה בן-ציון וילדיהם. משה
וולנסקי עם אשתו גניה והילדים היו
בברנוביץ.

קרליץ מאיר — עם אשתו הינדה הסתתרו בזמן השחיטה
הראשונה ; קודם לכן הוא עבד בקוסוב
בגרות.

אברמוביץ גרשון — בנו משה היה בצבא ולא חזר ; הבן
יעקב לא היה בקוסוב ; הינדע התחננה בבריסק
או בפרוז'ני ולא היתה בקוסוב.

מרדכי אייזיק'ס — אשתו ואסתרקה עברו בזמן הרוסים ; בנו
יואל התחתן עם בת-דודו שמואל וגרו בעיר.
אחר-כך נסעו לברזא היכן שגר גם אייזל.

זיידל ציסקעס — נסע עם משפחתו לברזא.
קוברינסקי זונדל — הזקנה. פשקה עם בעלה יוסף ושתי
בנותיהם, אברשקע, בערל ושיינה נסעו לו וז'ני.
מוטיל התחתן בקרבת זשעטיל ונשאר שם.

צ'דניכוב הרשל — בנו ישראל ברח בזמן הרוסים דרך
וילנה לליאפן ושנתי (יחד עם בן-ציון ריזיקוב) ו
בתו פייקע הייתה בבריסק.

דבורצקי פייבל — עם אשתו ומשפחת זאק (אחותו העניע)
עזבו את קוסוב ולא ידוע לאן. שמאי זאק
היה במחנה קוזלובשצינה והוצא ע"י אביו.
כפי הנראה לא חזרו לקוסוב. מאז לא
ידוע עליהם.

גרייבסקי שמואל — נסע יחד עם מכבי האש לרוסיה ולקח
כנראה אתו את אשתו ובתו שהיו בברנוביץ.
חארי אליעזר — בתו דבורה וכלתו (אשתו של בנימין)
נסעו לכרזה; בנו בעריל היה כפי הנראה
בצבא.

רודניצקי נח — בתו עלקע לא היתה בקוסוב; בתו העניע
נסעה לברנוביץ לחפש את בעלה יוסף
ברקוביץ, בנו זיידל לא היה בקוסוב ולא
ידוע איפה שהיה.

מרוצ'ניק סרץ — היה במחנה סלונים ובקוזלובשצינה; אחר
כך היה עם אמו בגיטו „הארמון“, יום לפני
השחיטה הוא ברח יחד עם שלמה רגוטנר ולא
ולא ידוע לאן.

נוביק מאסקע — עם אשתו ושתי בנותיו נסעו לפני יצירת
הגיטו לרוז'ני. היכן שגרה אחות אשתו.

פינסקי צדוק — הוא. אשתו איטקע, הודעל, חנה ויוסקע נסעו
לרוז'ני זמן רב לפני יצירת הגיטו, את צדוק
ובנו יוסף פגשו במחנה אושבינצים.

לייקין ר' מאיר — היה יחד עם כמה מילדיו בגיטו העיר
והסתתר בזמן השחיטה הראשונה בעליית הגג
של „תרבות“; אחר כך שמעו עליו שהיה יחד
עם שני בניו שמואל ושמוחה אצל הפרטיונים
משך שבועיים; לפי השמועה עבר אחר-כך
מהפרטיונים לרוז'ני; ליבע בתו ומנדל בנו
היה בפרוז'ני אצל קרוביהם; אשתו עסקע
מתה זמן לאחר כניסת הגרמנים.

ורדומיצקי דוד — בנו ניסל עזב את העיר עוד בזמן
הרוסים; השמועה אומרת שהוא נמצא יחד עם
דודתו ברוסיה.

פקטר יאסל — בניו ישראל ואברהם ברחו מקוסוב, לא ידוע
לאן ומה היה גורלם.

לייבע דער שטומער — הוא עצמו מת בזמן הגרמנים. לאחר
כניסתם לעיר, בתו ליבע התחתנה בסלונים
וגרה שם יחד עם אמה; בנו נאטע נשאר
מומן הרוסים בברנוביץ, אשתו של נטע ובנו
היו ברוז'ני.

קלבנסקי קדיל — אשתו חנה רחל נסעה לרוז'ני; אחר כך
הצטרפו אליה קדיל ואחיו מוטיל.

רגוטנר שלמה — (בן איסר) — ברח יום לפני השחיטה
מקוסוב יחד עם פרץ מרוצ'ניק; גרשון-ניאמע
רבינוביץ פגש את שלמה רגוטנר במחנה
אושבינצ'ים, זה היה בהתחלת 1943.

רוניקובסקי חיה-האדעס — מלכה ובעלה שמואל עם שני
ילדים נסעו לרוז'ני כשבוע לפני השחיטה.

קרבציק הרשיל — היה בכרזה ולא ידוע עליו דבר.

סלוניםמסקי יוסף — אשתו (השניה) נסעה יחד עם בתה מאליע
לבעלה של מאליע הימלפרב.

וולפוביץ משה-וולף — אשתו (השניה) נסעה אל בנה
בטעלעכאן; זליג לא היה בעיר בכלל וכנראה
היה יחד עם אשתו.

די האראדישצערקע — פייגל ובעלה ניסל דרבינסקי הסתתרו
בזמן השחיטה הראשונה; יתר בני המשפחה
נסעו להורודישץ.

מודריק מרדכי — ברח היערה ימים מספר לפני השחיטה.
דבידובסקי שרה — חיים היה בברנוביץ ולא חזר לקוסוב;
האניע ברח מהגיטו אל היער יום לפני
השחיטה.

ברקוביץ גרשון — נסע יחד עם אשתו וילדיו לפרוויזובה עוד
לפני יצירת הגיטו.

ברוך דער שוסטער — התחתן שוב ועבר לגור לכרזה.

השוחט — הוא ואשתו ושלשת ילדיהם עברו לברוה תיכף
לכניסת הגרמנים ; אייזיק היה בפנסק ולא
ידוע עליו.

פולונסקי רחל — הבן משה עבד במאפית לייוער טלכנסקי
והסתלק היערה יום לפני השחיטה. ביער היה
יחד עם הרב ר' מאיר לייקין ומאז לא ידוע
עליו דבר.

תוספת

רשימת בני קוסובה

הנמצאים בא"י

לפי א"ב

הכתבת

השם החדש

השם הקודם

תל-אביב רח' דיזנגוף 42		איליביצקי אלעזר
בת-ים ע"י תל-אביב	קרבציק זליג	איליביצקי קיילה
תל-אביב, נחמני 39	שוב	אברמוביץ מרים
רעננה, רח' הרצל	רובינוביץ אברהם	איליביצקי יענטל
קבוץ גבעת השלושה		אברמוביץ זלסקה
כפר סבא	ברנוב	אברמוביץ חיה
חדרה	חומסקי משה	אזעץ זלדה
חדרה		אזעץ דבורה
רעננה רח' הרצל		בירנבום יוסף
רעננה רח' אחוזה		בוסל זלמן
משק גבת ע"י חיפה		בוסל זלסקה
קבוץ אילון דואר נהריה	שדמי שכנא	ברמן שכנה
רחובות שכונת שערים		ברקוביץ, בילת, רחל
רחובות שכונת שערים	שלובסקי ישעיהו	ברקוביץ פשקה
רחובות שכונת שערים	זילברמן שאול	ברקוביץ הינדה
רחובות פרדס קרוננברג	רבינוביץ מאיר	ברניקר שינה
תל-אביב רח' נס ציונה 5	פרנקל משה	בלסקי שרה (קרינקר)
תל-אביב		ברוידא ליבה
חיפה, רח' הקישון 9	שפירא אהרן	ברקוביץ לאה
רעננה רח' הרצל	נוביק אברהם	גרשקוביץ סוניה
כפר יהושע	זהרונני מנחם	גרשקוביץ יפה
מעוז חיים עמק בית שאן		גרשקוביץ סנדר

השם הקודם	השם החדש	הכתבת
דוידובסקי פייגל		רעננה רח' אחונה
דוידובסקי זכרון		רעננה רח' אחונה
דוידובסקי חיים	דוירי חיים	רעננה רח' אחד העם
דוידובסקי שמואל		הרצליה ע"י „אגד“
דוידובסקי מרים	רייטר יואל	קרית עמל ת. ד. 160 חיפה
דומברוסקי דונה	לפקוביץ יוסף	פתח תקוה רח' שטמפר 69
דומברובסקי חנה		פתח תקוה רח' חובבי ציון 15
הלר שרה מלכה		עין חרוד
הלר מרדכי		עין חרוד
וולנסקי גרשון		ירושלים שכונת שערי חסד
וקוניצ מלכה		
וולנסקי שמואל	בן גרשן שמואל	ירושלים רח' אבן שפרוט
וולנסקי הרצל		ירושלים רח' אהרון 19
וולנסקי מיכאל		ירושלים רח' אברבנאל 36
וולנסקי משה		ירושלים שכונת שערי חסד
וולנסקי מרים	מולדצסקי מרדכי	כפר סבא
וולנסקי אסתר	מזרחי אסתר	ירושלים שכונת שערי חסד
וולנסקי חיה אסתר		ירושלים שכונת מאה שערים
וולפוביץ אריה		תל-אביב רח' אלנבי 9
וולפוביץ רחל	קלצקי	תל-אביב רח' יהודה הלוי 81
וולקומירסקי אליהו		בצבא
וולנסקי חיים		הרצליה

השם הקודם	השם החדש	הכתבת
זשוק באבצ'ע		ירושלים שכ' מאה שערים
זשוק זיידל		ירושלים שכ' מאה שערים
זרחוביץ וועללע	זרחי זאב הלל	ת"א רח' שלמה מולכו 3
זרחוביץ חיה רחל	זרחי חיה רחל	" " " "
זילברבלט עסקע		תל-אביב רח' דיונגוף 144
זילברבלט רחל		" " " "
זק סנדר		גדרה קבוץ חפץ חיים
חייקין פייטל		ירושלים שכונת יגיע כפים
חייקין הרצל		ביתן דואר כפר ויתקין
חייקין שמאי		" " " "
חייקין יונה		" " " "
חייקין הישל		" " " "
חייקין שמריהו		נתניה גבע ב'
חייקין חיה	מלמד חיה	נתניה רח' פתוח
חייקין הינדה	קפלן אליהו	חיפה רח' עמק הויתים 9
חייקין אסתר		" " " "
חומסקי צבי		ת"א ע"י "יכין" אלנבי 126
חומסקי	טננבאום	רמת גן
חרי בנימין		תל-אביב רח' אלנבי 9
כגן קיילע		רחובות שכונת שערים
ליסקובסקי יהושע		תל-אביב רח' מיכ"ל 14
לידסקי אשר		" בצלא 4

השם הקודם	השם החדש	הכתבת
לידסקי מיכל		ירושלים רח' המלך גורג'
לעזו פרומה		קבוץ רמת רחל
לפקוביץ יוסף		פתח-תקוה רח' שטמפר 69
לפקוביץ חנן		כפר סבא גן השרון
ליסיצקי חיינקה	פונט	פתח תקוה שכונת הפועלים
ליסיצקי ליבה		" " " "
לפידות משה		ירושלים
לפידות שבת		" מקור ברוך רח' בר-כוכבא
לפידות יעקב		רמת גן
לפידות מרדכי		" "
לפידות חשקה	ניימרק	תל-אביב רח' אלנבי
לפידות פייגל		חיפה רח' הרצל פנת בר כוכ'
לפידות לאה	ניימרק	" " " " " "
מולצדסקי גולדה		ירושלים, רחוב מלאכי 12
מולצדסקי גיטל	ותקין קופל	3 " " "
מולצדסקי מלכה	ותקין אריה	12 " " "
מולצדסקי מרדכי		כפר סבא רחוב התחיה
מס אהרון		ירושלים
מס פריידל		"
מס יעקב		"
מרוצניק יצחק	צור יצחק	תל-אביב, רח' נחמני 52
מרוצניק שמואל		חיפה, ת. ד. 1256
מרוצניק זלמן		בצבא

השם הקודם	השם החדש	הכתבת
מלצר משה	רעננה, רח' אחד העם	
משצ'נין משה	תל-אביב, רח' פינסקר 17	
משצ'נין אסתר	שצקי רפאל	שטנז 20
מיליקובסקי הרצל	רמת-גן מול גן-הנשיאים	
מיליקובסקי זלטקה	גבעת השלשה ע"י פתח תקו	
מיליקובסקי יאכקע	עפולה	
מיליקובסקי ליבה	מנחמי צבי	מאפית אירופה
מיליקובסקי שושנה	עפולה	
מיליקובסקי יוססה		
מיליקובסקי צפורה		
נוביק אברהם	רעננה, רח' הרצל	
נוביק יצחק	תל-אביב, רח' בצלאל 11	
סלוניםסקי שלמה	גן יבנה	
סלוניםסקי בנימין	סלונים בנימין	
סלוניםסקי זאב	כפר גנים ע"י פתח תקוה	
סלוביצקי יוסף	תל-אביב רח' נוה שאנן 14	
פינס ברטה	לפקוביץ חנן	כפר סבא גן השרון
פיש יודעס (יהודית)	בראם ישראל	תל-אביב
פלביץ אסתר		
פלביץ שושנה		
פריבולסקי ישראל		בצבא
פריבולסקי שושנה	זימן שמעון	תל-אביב, רח' הרמן כהן 16
פרידמן ראטקע	גלבווע אהרן	רח' אחד העם 106

השם הקודם	השם החדש	הכתבת
פקטר עליוה		משק גבת ע"י חיפה
פקטר אברהם		קבוץ דסנה
פרידמן שיינה	נעלי	בית יוסף עמק בית שאן
פכטר אליהו		בני ברק
פויונער שיינה		כפר ורבורג
צ'רניכוב דראזנע		חיפה רח' החלוצ 3
צ'רניכוב אסתר	כץ מנשה	" " " "
קרביצק תהלה	חומסקי ירחמיאל	קרית עבודה ע"י ת"א
קרשינסקי מאיר		תל-אביב שכונת מונטפיורי
קפלן אברהם		ת"א רח' מונטפ' פנת נחמני
קרליץ ויידל		" שדרות בן ציון 23
קולישבסקי מאיר		
קרליץ מאיר הרב		
קוברינסקי רחל	גלבר אליעזר	ירושלים רח' עמוס 18
קוברינסקי חנה	עפרון חיים	רעננה רח' הרצל
קרשטיין עקיבא		ירושלים שכ' מאה שערים
קפלן אליהו		חיפה רח' עמק הויתים 9
קפלן לאה		" רח' החלוצ 3
קנור יוסף		נתניה רח' הרב קוק
קולישבסקי יוסף		חיפה רח' יפו 115
קרליץ ליבה	רוביגוביץ יעקב	רעננה רח' מכבי
קרליץ בן ציון		רעננה רח' הגליל
קרליץ יעקב		בצבא

השם הקודם	השם החדש	הכתבת
קרליץ מרים	בני ברק	
קרליץ אברהם ישעיה	הרב (חזון-איש)	" "
קרליץ חיה	שורץ יצחק	" "
ריוקוב איידלה	סולוביצקי יוסף	תל-אביב רח' נוה שאנן 14
רוטפורט פשקה	סגל יעקב	תל-אביב רח' אהרונוביץ 6
רוטפורט סימקה	פורלינגר משה	ירושלים זכרון משה
רוטפורט אסתר	בוכטרגר יעקב	" רח' שערי פנה בית לוי
רוטפורט שמאול	חיפה רח' זבולון 9	
רוטפורט רבקה	פלוטניק שרגא	" " " "
רבינוביץ אברהם	רעננה רח' הרצל	
רבינוביץ יעקב	רעננה רח' מכבי	
רבינוביץ גרשן ניאמע		
רזניק מושקה	מלאכי משה	חדרה בית גורקין
רבינוביץ יצחק	משק יגור ע"י חיפה	
רשקס אריה	תל-אביב רח' גרוזנברג 25	
שקולניק יוסף	ספרוני יוסף	תל-אביב רח' וולפסון 61
שקולניק שמעון	ספרוני שמעון	רחובות בי"ס עממי
שקולניק שפרא		
שקולניק אייזל(יצחק)	ספרוני אייזל	ירושלים רח' שערי פנה
שקולניק שכנא		בצבא
שקולניק מרדכי		תל-אביב
שקולניק שושנה		"
שקולניק אלקה		"
שרשבסקי מיכלה	קרשטיין	ירושלים מאה שערים

שמות הנצולים הידועים לנו עד היום

שלמה סלוגימסקי — בארץ
בערל סלוגימסקי — באיטליה
גרשון-ניאמע רובינוביץ — בארץ
מאיר קולישבסקי — בארץ
בערל יבשיצקי — באיטליה
שיינה יבלונסקי — במחנה ברגן-בלזן
איצ'ל כורודובסקי — בלדז
יוסף ברקוביץ ואשתו הניה רודניצקי — בפולצ'ה או' ברוסיה
לייבל רובינוביץ — ברוסיה
בירנבוים — ברוסיה
בערל חורושצנסקי — ידיעה ברדיו לובלין
לייבל בראן — בפריסק
כלתו של מ. ברמן ושני ילדיה — בבוקרשט (ז) לפי שמועה
שמואל גריבסקי' אשתו אידא' ובתם — ברוסיה
משה מנדל רטנר — ברוסיה
שכנא דערעוואנסקי — ברוסיה
בן ציון ריוקוב בטין טסין — סין
חיים בן חנה פייגל חייקין — בצרפת
צדוק פינסקי ובנו יוסל. נמצאים באירופה לפי שמועה
פיניע שרשבסקי (הסנדלר)
יוסף פאקטר
שני בני ליטמאן מאאשצאווע
בירנבוים — בשנתי אח שני.

המען של

אגודת עזרה לבני קוסוב-פולסקי

ש. בן-גרשון, ירושלים

רחביה, רחוב אבן שפורט